కురుసేనల్ నలు మూలలం గదియుచున్ క్రోధోగ్రభావంబునన్
నరుతో నైక విధాస్త్ర సంచయబలోన్మాదంబునందాక, సం
గర రంగంబున, గ్రీడికిన్ రిపులమూకల్ చీల్చి చెండాడగా
నురు శక్తిం గలిగింపనై, ధ్వజము నందున్నావుగా పావనీ.

హనుమంతుని స్మరించిన వారికి ఎల్లవేళల సకల శుభములు సంప్రాప్తించును. ఆయన మనకిచ్చే అష్టసిద్ధులివిగో అందుకోండి, అనుభవించండి.

బుద్ధి, ర్బలం, యశో, ధైర్యం, నిర్భయత్వ మరోగతా
అజాడ్యం వాక్పటుత్వంచ, హనుమత్స్మరణాద్భవేత్.

బలమున్ గౌశలమున్, యశోధనము, సంపత్సిద్ధి కల్పించు, వి
ద్యల సారంబు, విశేష ధైర్య మహిమాంబారోగ్య ముద్యోగ ము
జ్వల వాక్ప్రౌఢి నొసంగు నీ చరణ కంజాతంబు లెల్లప్డు ని
శ్చల భక్తిం భజియించు వారల కవశ్యం బెన్నడున్ బావనీ ।

లోకంలో మనకు లేనివి, అవి ఉన్నవారి నడిగి తెచ్చుకోవటం జరుగుతోంది. సద్గుణములకు నెలవైన హనుమంతుని ఆ సుగణసంపదలిమ్మని కోరుకొందాం. స్వామి అనుగ్రహాన్ని పొందుదాం.

శౌర్యము, దాక్ష్యము, బల
మతిధైర్యము ప్రాజ్ఞత, నయ, మురుతర విక్రమ
మాకార్యము సిద్ధి, ప్రభావం,
బార్యస్తుతుఁడైన హనుమయందె కలవిలన్.

శ్రీరామకథాఉ మృతము,

ఉ.కాం., శ్రీ తాడేపల్లి రాఘవనారాయణశాస్త్రిగారు

"హనుమద్వాణి"

డాక్టరు, తూములూరు శ్రీ దక్షిణామూర్తిశాస్త్రి

రామాయణంలో "సుందరకాండ"కు ఎంతో ప్రాధాన్యం ఉంది. అందులో కథా నాయకుడు హనుమంతుడు. అతని చరితామృతమును 'హనుమద్వాణి'గా ఇచట పొందు పరుస్తున్నాము.

వజ్రము వంటి ధృడమైన శరీరబలము గలవాడు. కావున హనుమంతుని "వజ్రాంగ బలి" అన్నారు. ఉత్తర భారతదేశంలో దీనినే "బజరంగ బలి" అని పలుకుతారు.

అతులిత బలధామం, స్వర్ణ శై లాభ దేహం
దనుజ వన కృశానుం, జ్ఞానినా మగ్రగణ్యం
సకల గుణ నిధానం, వానరాణా మధీశం
రఘుపతి ప్రియభక్తం, వాత జాతం నమామి॥

అంజన, గన్న నోముఫల, మర్క ఫలీ కరణోద్యతుండు, ము
త్యుంజయ వీర్యుఁడస్తకులిశోద్ధతి వీరవరాంచితుండు, ధీ
రంజిత భాను సూను, ఁడిత రామ పదుం డవనీసుతావిప
ద్భం జను, ఁడస్రపాంతకుఁడు, పావని, పావనమూర్తి ప్రోవుతన్.

తమ విద్య వివాదానికి, ధనం గర్వానికి, శక్తి ఇతరులను హింసించటానికి మాత్రమే దుష్టులు పరిమితం చేస్తారు. సత్పురుషులు వానినే వరుసగా జ్ఞానమునకు దానమునకు, రక్షణకు వినియోగిస్తారు. ఇదీ లోకం పోకడ.

విద్యా వివాదాయ, ధనం మదాయ,
శక్తిః పరేషాం పరిపీడనాయ।
ఖలస్య, సాధోర్విపరీత మేతత్
జ్ఞానాయ, దానాయచ, రక్షణాయ॥

స్వామి కార్యమే కాని, స్వకారమే లేని నిస్స్వార్ధ పరుడు హనుమంతుడు. సుగ్రీవుని ఆపద నుండి తప్పించి కాపాడిన ధీరుడు హనుమంతుడు. రాముని కార్యము సర్వము సమర్థతతో నిర్వహించిన వీరావతంసుడు అతడు.

హనుమంతుని జీవితం సాహసానికి, విజయానికి ఒక ప్రతీక. అతని నడవడి నిర్భయత్వానికి నిదర్శనం. మధుర మధురాక్షరములగు అతని మాటలు సత్య సుందరములు, సాధుజన సమ్మతములు. యుక్తి యుక్తములైన అతని చేష్టలు, వివేక సంభరితములు, పరహితాచరణ సమర్థములు. అతని నామం కార్య సాధకుల హృదయాలకు ఎంతో స్ఫూర్తి దాయకం. ఆత్మ విశ్వాసమే తప్ప అహంకారమెఱుగనిది హనుమంతుని యంతరంగం. వినయానికి, వివేకానికి స్థానమైన వాడు మతిమంతుడైన హనుమంతుడు.

వాల్మీకి, రామాయణంలో కథాభాగాన్ని బట్టి ఆయా కాండలకు తగిన పేరు పెట్టినా, హనుమద్వైభవాన్ని వర్ణించిన విశేష సందర్భాన్ని 'సుందరకాండ' అని వ్యవహరించాడు. సుందరుడంటే హనుమంతుడని కూడా అర్థం. అంతేకాదు అందులో ప్రతి అంశము సుందరమే. ఆ సౌందర్యము హృదయమునకు ఆనంద సంధాయకము కాగా, అలౌకికమగు ఆ యానందము పరమార్థ ప్రతిపాదకమై పరతత్వానుభవమునకు సమర్థమై వెలుగొందుచున్నది.

సుందరకాండ చదివితే వివేకంతో, ధీరత్వంతో పట్టుదల గలిగి హనుమంతుని వలె తమ లక్ష్యాన్ని సాధించ గలుగుతారు.

అది ఒక మంత్ర రాజంగా భావించి పారాయణ చేస్తే చింతా శోకములు నశించి, అభీష్టసిద్ధి, వ్యవహార జయంతో బాటు సుఖసంపదలు పొంద గలుగుతారు.

ఈ రహస్యమును గుర్తించి ఆచరించి లోకమునకు ఉపదేశించిన పరమ గురువు హనుమంతుడు.

హరిహరా ద్వైతము

శివాంశ సంభూతుడై, శ్రీరాముని సేవించి ధన్యత గాంచిన హనుమంతుడు అద్వైత తత్త్వమును ఆచరణము ద్వారా లోకమునకు బోధించిన మహా వేదాంతి. అతని సచ్చరిత్రము శివకేశవాభేదమును ప్రతిపాదించింది.

శివునంశన్ జనియించి రాము పదముల్ సేవించి యద్వైత త
త్త్వ విచారంబునఁబండితోత్తములకున్ వాదోపవాదాళి మా
న్పి, విశిష్టంబగు బోధసల్పితి మహావేదాంతివై దాంతివై
సప్తనీయప్రియ! సచ్చరిత్రుడ !నినున్ ధ్యానింతునో పావనీ (రచయిత)

భీముని గర్వభంగము

గంధమాదన పర్వతమున భీమునకు దర్శనమిచ్చి, బలగర్వితుడగు నాతనికి దయతో జ్ఞానోదయము కలిగించి వరబలము లొసంగిన మహాబలుడు హనుమంతుడు. సర్వవిధముల సజ్జన సాంగత్యము సకల శ్రేయోదాయకమను సత్యమిట నిరూపింపబడినది.

బలగర్వంబునఁ గన్నుగానక వృథా పంతంబులంబల్కి, యు
జ్వలశక్తి ప్రకరు, న్నినుం, గదిసి, తేజస్ఫూర్తి, గోల్పోయి, సి
గ్గిలి, ప్రార్థింప విరోధి సైన్యము దృటిం గెల్వంగనౌ శక్తి సం
ధిలునీట్లీవు మహాత్మ! భీము దయతో దీవింపవే పావనీ।

నరుని విజయుని గావించుట

భీముని అభ్యర్ధన ననుసరించి కురుపాండవ సంగ్రామమునందు అర్జునుని రథముపైన గల ధ్వజము హనుమంతుని దివ్య తేజముతో ప్రకాశించెను, అతనికి శత్రు సంహార దక్షతను గూర్చి, అధర్మ ప్రతిఘటనమునకు సహకరించిన ప్రఖ్యాత బల పౌరుషశాలి హనుమంతుడు.

హనుమంతునికి మాత్రము తన పట్టమహిషి, జగన్మాతయైన సీత చేత సత్కరింపచేశాడు. అది అతని, నిస్వార్థ సేవా భావమునకు చిహ్నంగా ప్రభువు గావించిన ఘన సన్మానము.

శ్రీరామ నామ మహిమ:-

యత్ర యత్ర రఘునాథ కీర్తనం, తత్రతత్ర కృత మస్తకాంజలిం
భాష్పవారి పరిపూర్ణలోచనం, మారుతింనమత రాక్షసాంతకమ్॥

శ్రీరామ పదారవింద భజనానందుడై రామనామ మహిమమును లోకమునకు చాటిచెప్పిన మహనీయుడు హనుమంతుడు (గయోపాఖ్యాన మీ విషయమునకు ప్రబలోదాహరణము.)

ధరనెన్ని పుణ్యతీర్థములైన గలుగనీ
రామనామము సరిరావు తలఁప
నిర్మలస్థితి మించు నిధులెల్లఁ గలుగనీ
రామనామము సరిరావు తలఁప
నానా విధములైన దానముల్ గలుగనీ
రామనామము సరిరావు తలఁప
నతిశయంబగు మహావ్రతములు గలుగనీ
రామనామము సరిరావు తలఁప
రామనామంబె సారంబు, రామభద్ర
రాచంద్ర రఘూద్వహా రామ యనుచు
ననయము జపింపవలయు తక్కినవియెల్ల
రామనామంబునకు సరిరావు తలఁప.

రామావతారము సమకాలీనులైన వారికి మేలుచేసి, మోక్షమును ప్రసాదించింది, రామనామము సర్వకాల, సర్వావస్థలయందు సకల ప్రపంచమునకు తారక మంత్రమై ఇహ పర సుఖసాధనమై శాంతిదాయకై వరలుచున్నది.

అదే ఒక యోగ శాస్త్రంగా అవగాహన చేసుకొని అనుభవానికి తెచ్చుకొంటే మోక్షసాధన మార్గం సుగమంగా బోధ పడుతుంది.

సీ॥ రామ నామాంకిత రత్న ముద్రిక నిచ్చి
జనకజ ప్రాణ మేఘనుడు నిలిపె
మైథిలీ వరశిరోమాణిక్య మర్పించి
కడిమి నెవ్వాడు రాఘవునిఁబ్రోచెఁ
బ్రతికించె నెవ్వాడు పరమ దివ్యౌషధీ
దానంబుచే సుమిత్రా తనూజుఁ
బూని యెవ్వాడు రాముని రాకయెఱిగించి
భరత శత్రుఘ్నులఁబ్రతుకఁజేసె
సమరమున మూర్ఛనొందిన సకల కపుల
ప్రాణములొసంగి యేమహాబలుడు మనిచె
నట్టి పరమోపకారి, జితాఖిలారి
నద్భుత విహారి, సామీరి నభినుతింతు
(గోపినాథ రామాయణం)

హనుమా నంజనాసూనుః వాయుపుత్రో మహాబలః
రామేష్టః ఫల్గుణ సఖః పింగాక్షోఽమిత విక్రమః
ఉదధి క్రమణ శ్చైవ సీతాశోక వినాశకః
లక్ష్మణ ప్రాణదాతాచ దశ గ్రీవస్య దర్పహా
ద్వాదశైతాని నామాని కపీంద్రస్య మహాత్మనః
స్వాపకాలే పఠేన్నిత్యం యాత్రాకాలే విశేషతః
తస్య మృత్యు భయంనాస్తి, సర్వత్ర విజయీభవేత్.

భక్తితో హనుమంతుని ఈ ద్వాదశనామ స్తోత్రము నిత్యము పఠించువారికి సకల శుభములు కలుగును.

మనోజవం మారుత తుల్యవేగం, జితేంద్రియం బుద్ధిమతాం వరిష్ఠం
వాతాత్మజం వానరయూథముఖ్యం, శ్రీరామదూతం శిరసా నమామి॥

జననము :

పూర్వము మేరు పర్వత ప్రాంతాన్ని పరిపాలించిన వానర వీరుడు కేసరి. అతని మేనమామ కుమార్తె అంజన. పెద్దల అనుమతితో వారిద్దరికి వివాహం ఎంతో వైభవంగా జరిగింది. వారి కుమారుడే ఆంజనేయుడు. అతడు శివాంశ సంభూతుడు. వాయుదేవుని వరమున పుట్టి, గమన వేగంతో, బుద్ధి వైభవంతో ప్రసిద్ధి పొందిన ఆ మహాబలుడు, జగమంతా పొగిడేటంతటి అద్భుత కృత్యములెన్నో సాధించి కారణ జన్ముడుగా కీర్తింపబడ్డాడు. వానరకోటిలో సమున్నతుడై చిరంజీవిగా జన్మ సార్థకం చేసుకొన్న మహానుభావుడతడు. గుణ నిధియై రాబోవు కల్పమున బ్రహ్మయై వరలు విశిష్ట వరములు సంపాదించుకొన్న మహాత్ముడు. అనఘుడైన అతడు, తన శక్తి యుక్తులన్నీ లోకహితం కొరకు వినియోగించిన ఘనుడు.

వరములు:-

ఇతడు చిన్నతనమున తూర్పున నప్పుడే ఉదయించిన సూర్యుని చూచి పండిన పండుగా భావించి, వాయువేగ మనోవేగములతో ఆకాశమున పయనించి, భానుని పట్టుకొని మ్రింగబోయాడు. ఆనాడు సూర్యగ్రహణం. ఆ కారణంగా తనకు అడ్డువచ్చిన రాహువుపై దూకి అతనిని వెనుకకు నెట్టి వేశాడు. అప్పుడారాహువు భయంతో పరుగు పరుగున బోయి, త్రిలోక పరిపాలకుడగు ఇంద్రుని ఆశ్రయించాడు. అధిక్షేపించాడు. ఆ ఇంద్రుడు ముందు వెనుక లాలోచింపక తన వజ్రాయుధముచే ఆ బాలుని గట్టిగా కొట్టాడు.

ఆ విధంగా దెబ్బతిని క్రిందపడి, మూర్ఛపోయిన బిడ్డను చూచి, వాయువు కోపంతో లోకము నుండి తన రూపాన్ని ఉపసంహరించుకొని, ఆ బాలుని తన ఒడిలో చేర్చుకొని ఒక గుహలో చేరి దుఃఖింపసాగాడు. ప్రాణి లోకమంతా ఉచ్ఛ్వాస, నిశ్వాసములు లేక నిశ్చేష్టితమై పోయింది. జగద్వ్యవహారము సర్వము స్తంభించిపోయింది. కొందరు మునులు, ఋషులు, దేవతలతో కలిసి బ్రహ్మ వద్దకు పోయి ఆ దుస్థితి తొలగించమని మొరపెట్టుకొన్నారు.

అప్పుడా బ్రహ్మ, ఇంద్రుని తొందరపాటు తనానికి నొచ్చుకొని, అతనిని మందలించి, వారందరితో కూడి వాయుదేవుడున్న గుహకు చేరి, ఆ బాలుని తన చేతలతో ప్రేమగా నిమిరి పునరుజ్జీవితుని చేసి, వాయువునకు సంతోషం

ప్రభువైన రాముని సన్నిధిలో చెప్పినప్పుడు అభిజ్ఞానము, సీతా సందేశము లంకారహస్యములు వివరించాడేగాని తన పరాక్రమాటోపముల గూర్చి చెప్పలేదు.

ఎవరి దగ్గర, ఏ విషయం, ఎంత వఱకు ఎలా ప్రస్తావించాలో బాగా తెలిసిన సంయమి హనుమంతుడు. అతని ఉచితజ్ఞత, వాక్పటుత్వము ప్రపంచానికి ఆదర్శము, అనుసరణీయము అనుట సత్యము. అంతటి మనిషి కావుననే రామ ప్రశంసకు పాత్రుడై సీత యభిమానానికి అర్హుడై ప్రభు దంపతులతో సమానముగ లోకమున ప్రజలచే ఆరాధింపబడుచున్నాడు.

అన్నింటను మహిమాన్వితుడగు అతని మించినవాడు వేరొకడు లేడని వాల్మీకి, రామాయణంలో ప్రశంసించాడు.

పరాక్రమోత్సాహ, మతి, ప్రతాప
సౌశీల్య, మాధుర్య, నయానయైశ్చ
గాంభీర్య, చాతుర్య, సువీర్య, ధైర్య
హనూమతః కోఽ ప్యధి కోఽ స్తిలోకే ?

విభీషణ శరణాగతి సందర్భంగా రామునకు సుగ్రీవాది వానర వీరులు పలు విధములైన అభిప్రాయములు వెల్లడించి, శత్రువైన రావణుని తమ్మునికి ఈ కష్ట సమయంలో ఆశ్రయమివ్వటం సమంజసం కాద"ని చెప్పినప్పుడు బుద్ధి కుశలుడైన హనుమంతుడు సౌజన్యమూర్తియైన విభీషణుని మనోగతాభిప్రాయాన్ని చక్కగా వివరించి సర్వలోకశరణ్యుడు, అభయదాన వ్రతుడు అయిన రామునికి ప్రీతి పాత్రుడయ్యాడు.

యుద్ధ రంగమున మూర్ఛనొందిన లక్ష్మణునికై సంజీవినీ పర్వతం తెచ్చి అతని బ్రతికించాడు. కపి సమూహాన్ని తన ధీ బలశక్తితో కాపాడాడు.

రావణుని మరణవార్త వినిపించి సీతకు సంతోషాన్ని కలిగించాడు. రామాగమనవార్త వినిపించి భరత శత్రుఘ్నులను రక్షించాడు.

అయోధ్యలో రామ పట్టాభిషేక సందర్భంలో రాముడు తన పరివారం చేత వానరులకందరికి ఎన్నెన్నో కానుకలిప్పించి గౌరవింపజేశాడు.

అతని బుద్ధి చాతురిని, సాహస కృత్యములను విని ఆశ్చర్యపడి వారు పదేపదే ప్రశంసించారు. అందరు కలిసి కిష్కింధకు బయలుదేరారు. పట్టణం దగ్గరిలోకి రాగానే మధువనంలో ప్రవేశించి తేనెలు త్రాగాలనిపించి హనుమంతుని కోరారు. అతడు అంగీకరించాడు. ఆవార్తవిని మధువనం పాడుచేశారన్న కోపం లేకుండానే సుగ్రీవుడు వారినందరిని సాదరంగా పిలువబంచి పరిస్థితులవగాహన చేసుకొని రామలక్ష్మణులతో "హనమదాదులు సీతను సందర్శించి వచ్చా"రన్న సంగతి సంతోషంతో తెలియజేశాడు.

సుగ్రీవాజ్ఞ తలదాల్చి, అచ్చట చేరిన వానర వీరులలో సీతను చూచి వచ్చిన హనుమంతుని చేరబిల్చి, రాముడు అతని ప్రయాణ విశేషాలు వివరించమని అడిగాడు.

హనుమంతుడు సీత క్షేమవార్త చెప్పి, ఆమె ఇచ్చిన చూడామణిని, రామునికిచ్చి, ఆమె చెప్పిన కాకాసుర వృత్తాంతం వినిపించి, సీత సందేశం వివరించాడు. అది విని కృతజ్ఞతాధర్మం తెలిసిన రాముడానందంతో అపురూపమైన తన కౌగిలి ఇచ్చి సన్మానించి, హనుమంతుని పరాక్రమాన్ని గొప్పగా సంభావించాడు.

''ఇతరులు మనసుతో కూడా ఊహించలేని దుర్లభమైన ఈ మహత్కార్యాన్ని సమర్థతతో హనుమంతుడు సాధించాడని అభినందించాడు. సీత వార్త తెలియజెప్పిన ఇతని వలన తాను, లక్ష్మణుడేగాక, రఘువంశము సర్వము ఆపదల పాలు కాకుండా రక్షింపబడిందని ప్రకటించాడు.

కృతం హనుమతాకార్యం, సుమహద్భువి దుర్లభం ।
మనసాపి యదన్యేన, నశక్యం ధరణీతలే ॥ (2-1-6)

అహంచ రఘువంశశ్చ లక్ష్మణశ్చ మహాబలః।
వై దేహ్యాదర్మనే నాద్య ధర్మతః పరిరక్షితః ॥ (11-1-4)

హనుమంతుడు తన సహచరులగు అంగదుడు, జాంబవంతుడు మొదలైన వానరవీరుల సమక్షంలో లంకాయాత్ర వివరాలు చెప్పినప్పుడు తన విక్రమాన్ని గురించి వర్ణించాడే గాని సీత చెప్పిన సందేశాదులు వివరించలేదు.

కలిగించాడు. అప్పుడు ప్రసన్నుడైన వాయువు దయవల్ల ప్రాణులన్నీ తృప్తిగా ఊపిరి పీల్చుకొన్నాయి. బ్రహ్మాస్త్రము మొదలైన ఆయుధములేవీ అతనికి బాధ కలిగించవని బ్రహ్మ అజేయమగు వరము ప్రసాదించాడు. చిరంజీవి కాగలడని ఆశీర్వదించాడు. తక్కిన దేవతలు కూడా ఆ బాలునికి ఎన్నో వరములు అనుగ్రహించారు.

అందులో సూర్యుడు ఇతడు పెరిగి పెద్దవాడై, బుద్ధి తెలిసి, చదువుకొనేందుకు వస్తే, స్వయంగా గురువై తానే అతనికి చదువు చెప్తానని మాట ఇచ్చాడు. అప్పుడు మొక్కపోయిన దవడగల ఆ బాలుని అందరు హనుమంతు డన్నారు. హను శబ్దమునకు జ్ఞానమని కూడా అర్థము. కావున జ్ఞానము కలవాడు హనుమంతుడు.

విద్యాభ్యాసం :- పెద్దవాడైన తర్వాత హనుమంతుడు పుస్తకం చేత పట్టుకొని సూర్యునకు అభిముఖంగా నిలిచి, వెనక్కు వెనక్కు నడుస్తూ, ఆసక్తితో ఎంతో శ్రద్ధగా అతనివద్ద వేద, వేదాంగాది విద్యలన్నీ అభ్యసించి, లోకమంతా మెచ్చుకొనేంతటి పండితుడు, బుద్ధిమంతుడయ్యాడు.

సూర్యుడాధీశాలిని తన తనయుడైన సుగ్రీవునికి మంత్రిగా నియమించి అతనిని ఎల్లవేళలా అనుసరించి ఉంటూ, ఆపదలు గడవ బెట్టమని ఆదేశించాడు. అదే తనకు ఆ శిష్యుడిచ్చే గురుదక్షిణగా సంభావించాడు. పరోక్ష ప్రియులు దేవతలు.

వాలి, సుగ్రీవునిపై నెపం మోపి, చేయని నేరానికి శిక్షించి, తమ్ముడని కూడా చూడకుండా తన్ని తరిమినప్పుడు, హనుమంతుడు అతనికి ధైర్యంచెప్పి, తక్కిన మిత్రులతో కూడా సుగ్రీవుడు ఋష్యమూక పర్వతంపై నిర్భయంగా ఉండే ప్రయత్నం చేశాడు. చిన్ననాటి ఇతని చిలిపి చేష్టలు భరించలేక మునులు ఇచ్చిన శాపంవల్ల తన శక్తితాను మరిచిపోయి దిగంతముల వరకు అతని వెంటతిరిగేడే గాని, ఎవరైనా గుర్తు చేసినట్లైతే తన ప్రభువు అన్ని కష్టాలు పడుతుంటే నిస్తేజంగా చూస్తూ ఉండేవాడు కాడు.

తన వాఙ్మాధుర్యంతో రాముని మెప్పులందుకొని సజ్జనులైన రామ, సుగ్రీవులకు మైత్రి ఘటింపజేశాడు.

చారిత్ర దూషకుడైన వాలి వధానంతరం, కిష్కంధకు రాజైన సుగ్రీవునకు బాసటగా ఉండి, తగిన సమయంలో అతనికి కర్తవ్యాన్ని గుర్తు చేశాడు. రామ కార్యనిర్వహణకై నలుదిక్కుల నుండి వానర కోటిని పిలిపించమని సూచనచేసి మంత్రిగా తన బాధ్యత నెరవేర్చాడు.

సాహస, పరాక్రమములు:–

సీతాన్వేషణకై బయలుదేరి, శతయోజన విస్తీర్ణమైన దక్షిణ సముద్రాన్ని దాటి లంకజేరి, పలు శ్రమలకోర్చి, అశోకవనంలో ఉన్న సీతను సందర్శించి ఆమె శోకమునుమాన్చి, రామ ముద్రికను ఇచ్చి ఆమెకు జీవతాశను కలిగించి, వనము పెకలించి రావణునకు బుద్ధి చెప్పి, లంక దహించి, సీతకుశలవార్త రామునకు తెల్పి, నల నీలాది వానర సమూహముచే సముద్రముపై వారధి నిర్మింపజేసి, రావణ సంహారమున రామునకు చేదోడు, వాదోడుగా నిలిచి, సంజీవనిందెచ్చి లక్ష్మణుని బ్రతికించి, సమరమున మూర్ఛపోయిన కపి సమూహమునకు ప్రాణము లొసంగి, రాముని రాక వివరించి భరత శత్రుఘ్నుల బ్రతుకజేసి, అయోధ్యలో రామ పట్టాభిషేకోత్సవమునకు దోహదముచేసి, సీతారాములొకచోటచేరి యధివసించిన ఆ పండుగ కనులార చూచి ఆనందించిన యోగి, ఘనుడైన ఆ హనుమంతుడు. అతని దీక్ష, దక్షతలు, రామ ప్రభువు యొక్క ప్రత్యేక మన్ననలకు పాత్రములైనవి. అతని గుణ గణములు ప్రపంచమున పూజ్యత సంతరించుకొన్నాయి.

రామావతార సమాప్తి జరిగిన తర్వాత రామనామ భజనానందుడై యుండి ద్వాపర యుగమున భారత కథాకాలమున సౌగంధిక పుష్పములకై గంధ మాదనమునకు బోయిన భీమునకు దర్శనమిచ్చి అతనికి జ్ఞానోదయము గావించి, వరబల సంపదలు ప్రసాదించి, విజయము కలుగునటుల దీవించి, పంపించాడు. అతని అభ్యర్థన మన్నించి అర్జునుని రథకేతనమునందు దివ్యతేజమున నిలిచి, అధర్మ వర్తనులను రూపుమాయించిన ధీరాగ్రేసరుడు హనుమంతుడు.

ఈ కలియుగమున సహితము ఎందరో మహానుభావులకు దివ్యానుభవము లొసంగి, భక్తితో పిలిచిన పలికే మహిమాన్వితుడగు ఇలవేలుపై,

తిరిగి మరల ఒకసారి సీతా మాతను సందర్శించి, ఆమెకు నమస్కరించి ఆశీర్వాదములు పొంది, సపరివారుడైన రాముడు త్వరలో వచ్చి రావణ సంహారం చేసి ఆమెను పరిగ్రహింపగలడనే ధైర్యవచనములు చెప్పి ఆలోగా ఆమెను ఏ అఘాయిత్యమునకు పూనుకొనవలదని ప్రార్థించి, ఆమె వద్ద సెలవు తీసుకొని, సముద్రతీరం చేరి, ఆవలి ఒడ్డుకు పోవటానికై మహోత్సాహంతో ఆకాశంలోకి ఎగిరి, ప్రయాణం సాగించాడు.

ఇంకొద్ది సేపటిలో ఆవలి తీరం చేరుకోబోతున్నాడనగా హనుమంతుడు తన రాకను తెలియజేస్తూ నోటితో పెద్ద శబ్దం చేశాడు. అది విన్న జాంబవంతుడు అది హనుంతుని విజయఘోషగా గుర్తించి వానర వీరులందరిని ఒకచోట చేర్చి ఆ విషయం వెల్లడించాడు.

ఉత్సాహంతో అంతట వారంతా ఆ పర్వంతపైనున్న చెట్లనధిరోహించి పూలగుత్తులు, ఆకుకొమ్మలు ధరించి ఆకాశంలోకి ఊపుతూ హనుమంతునికి స్వాగతం పలుకుతున్న సమయంలో హనుమంతుడు సమధికోత్సాహంతో ముందుకు సాగివస్తూ "దృష్టామయాసీతా" "చూశాను సీతను" అనే శుభవార్త వినిపించాడు. ఉద్విగ్న మనస్కులైన వారికి హనుమంతుడా విషయం చెప్పిన తీరు అతని వాక్య ప్రయోగ కుశలతను వెల్లడిస్తుంది. అది సహృదయ హృదయంగమం.

ఇంతసేపు ఎదురుతెన్నులు చూస్తూ ఏ వర్తమానం కొఱకు వేచి ఉన్నారో ఆ మంచిమాట వినేటప్పటికి వారంతా ఉబ్బి గంతులు వేశారు. హృదయ పూర్వకంగా వారందరు హనుమంతుని అభినందించారు. యువరాజైన అంగదుడు గండం గడిచి, బయటపడ్డందుకు ఆనందించాడు. హనుమంతుని ప్రశంసా వాక్యములతో గౌరవించాడు.

జాంబవంతుని అధ్యక్షతన జరిగిన సభలో హనుమంతుడు ఇక్కడ బయలుదేరి తాను లంకకుచేరి, సీతను సందర్శించి వనము పెకలించి, రాక్షసుల సంహరించి రావణుని హెచ్చరించి, లంక దహించి వచ్చిన విషయమంతా విపులంగా వివరించాడు.

ఉపేక్షించినందుకు తమకు కలిగిన ఫలమిదియని దుఃఖిస్తూ విలపించారు. అధర్మమని తెలిసి ఖండించకపోవటం కూడా నేరమన్నమాట.

హనుమంతుని తోకకు నిప్పంటించారన్న వార్త విన్న సీత, అతనికి ఏ ప్రమాదము జరుగకూడదని కోరుతూ చల్లదనాన్ని ప్రసాదించమని అగ్నిహోత్రుని ప్రార్థించింది. శీతోభవహనూమతః అతడామె విన్నపాన్ని మన్నించాడు.

లంకంతా దహించి, సముద్ర జలాలలో ముంచి తోకని చల్లార్చుకొని తనకు ఏ విపత్తు కలగకుండా ఉండటానికి సీత పాతివ్రత్య మహిమయే కారణమని సంభావించాడు. శిరసున అంజలి ఘటించి ఆమెకు అక్కడనుండే నమస్కరించాడు.

అంతలో వెనుదిరిగి చూచేటప్పటికి లంక మొత్తం మంటలలో కాలిబూడిద అయిపోవటం చూచాడు. తన తల్లి జానకికి కూడా ఏమైనా ప్రమాదం వాటిల్లిందేమోనని దుఃఖించాడు. తానింతదూరం కష్టపడి వచ్చి చేసిన నిర్వాకం ఇదా అని విచారించాడు. తను తెలియకుండానే తప్పు చేశానేమో అని బాధపడ్డాడు.

ఆకాశ సంచారులైన చారణులు కొందరు లంకంతా దహింపబడ్డా, సీత క్షేమంగా ఉండటంచూచి ఆమె పతివ్రతా మహిమను కొనియాడటం విని సంతోషించి

'న నశిష్యతి కల్యాణి, నాగ్నిరగ్నౌ ప్రవర్తతే"

పాతివ్రత్యతేజోవిరాజితయైన సీతను అగ్నిహోత్రుడేమీ చేయజాలడని విశ్వసించాడు. అగ్నిని, అగ్ని దహించదు కదా! అని సమాధాన పడ్డాడు. "తనకు ఏ విధంగాను బాధ కలుగకుండా కాపాడజాలిన ఆ మహాసాధ్వికి, ఆత్మ సంరక్షణ విశేషమేమీ కాదనే నిర్ణయానికి వచ్చాడు.

రావణ సంహారానంతరము జరిగిన సీతాగ్ని ప్రవేశ ఘట్టము ఆ విషయాన్నే నిరూపించింది.

వరలుచున్నాడు. జాతిని జాగృత పరచు సాహసోపేతమగు ఈ హనుమంతుని జీవితము నుండి అనేక సందేశములు గ్రహింపదగి యున్నవి.

మాట – మన్నన

వాల్మీకి రామాయణంలో హనుమంతుడు మనకు తొలుతగా దర్శన మిచ్చేది కిష్కింధాకాండలోనే.

సీతాన్వేషణ నిమిత్తం రామలక్ష్మనులు అరణ్యంలో తిరుగుతూ కబంధుని వధించి, దివ్యత్వమును పొందిన తర్వాత, అతడు చెప్పిన ప్రకారము 'ధర్మాత్ముడు' వానర వీరుడు అయిన సుగ్రీవునితో స్నేహం కోరి వారు ఋష్యమూక పర్వతం దగ్గఱకు వస్తారు.

అల్లంత దూరాన వారిని చూచి సుగ్రీవుడు 'వాలి మనషులేమో'నని భయపడి పరుగెత్తి పోతుంటే, అతనిని ఆపి, ఇతరుల అభిప్రాయాన్ని తెలియ (పరేంగిత జ్ఞానం) గల హనుమంతుడు వారి వలన భయం లేదని నిరూపించి, శుభ తరములైన మాటలతో ధైర్యం చెప్పాడు. ఆతని అనుమతితో రామలక్ష్మణుల విషయం తెలుసుకొనేందుకు కపిరూపాన్ని విడిచి, బ్రహ్మచారి వేషంలో వారి దగ్గఱకు వచ్చి వారినుద్దేశించి "మీరెవ్వరు? ఎక్కడ నుండి, ఏ ఉద్దేశంతో, ఇక్కడికి వచ్చారు? మీతేజోరూప బల సంపదలు చూస్తే క్షత్రియ వంశంలో పుట్టిన వారివలె గోచరిస్తున్నారు. వేషం చూడబోతే సంశ్రిత వ్రతులైన తాపసులవలె కనబడుతున్నారు. పట్టుకొన్నవి ధనుర్బాణాలు, కట్టుకొన్నవి నారచీరెలు – ఇది చాలా ఆశ్చర్యంగా ఉంది. ఇంతకూ మీరెవరు? అని అడిగాడు. అందుకు వారు సమాధానం చెప్పలేదు. వారిని చూచి అయ్యా ! ఇందాకటి నుండి నేను మాట్లాడుతున్నా మీరు ఉలుకు పలుకులేకుండా ఉన్నారేమిటి? అంటూ, అంతలో అవును మరి, "నేనెవరినో చెప్పకుండా మిమ్మల్ని గూర్చి ప్రశ్నించడం సమంజసంగా లేదు." అని ముందుగా తనను తాను పరిచయం చేసుకొంటూ "పవన సుతుడనైన నన్ను హనుమంతుడంటారు. వానరయోధుడైన సుగ్రీవుడు, అతని అన్న వాలిచే వెడలగొట్టబడి దుఃఖంతో ఈ పర్వతంమీద ఉంటున్నాడు. ఆతని ఆంతరంగిక సచివులలో నేనొకణ్ణి. అతడు పంపగా ఇప్పుడు మీవద్దకు వచ్చాను. ఆ సుగ్రీవుడు మీతో సఖ్యాన్ని కోరుతున్నాడు."

ఈ విధంగా చెప్పిన హనుమంతుని మాటలు విని వాక్యజ్ఞుడు, వాక్య కుశలుడు అయిన రాముడు లక్ష్మణుని ఉద్దేశించి “సుగ్రీవుని మంత్రియైన ఈ హనుమంతునకు మధురములు, స్నేహ యుక్తములు నైన మాటలతో సమాధానము చెప్పు” మని పలికి, అందుకు ముందుగా రాముడే హనుమంతుని మాటలలోని మాధుర్యమును అతడు మాట్లాడే విధానాన్ని చూచి మనసారా మెచ్చుకొన్నాడు. “ఇతడు బాగా చదువుకొన్నవాడని, సంస్కారం ఉట్టిపడేలా మనసు నాకర్షించే రీతిలో మంచి మాటలే చెప్పాడని అభినందించాడు. ఇట్టి యోగ్యుని సహాయం ఉంటే ఎంతటి కష్టంలో నుండైనా బయట పడవచ్చునని సంభావించాడు. విద్యావంతులెక్కడైనా గౌరవింపబడతారనేందుకు ఇదియొక నిదర్శనం.

సంస్కార క్రమసంపన్నా, మద్రుతా మవిలంబితాం
ఉచ్చారయతి కల్యాణీం వాచం హృదయ హారిణీం॥ (32-3-4)

ఈ సన్నివేశాన్ని పరిశీలించినప్పుడు మనిషికి వన్నెతెచ్చేది, మన్నన కూర్చేది ‘మాట’ అని, ఆ మాట మర్యాదగా మాట్లాడటంలోనే గౌరవం ఉందని అర్థమవుతుంది.

హనుమంతుడు మాట్లాడిన కొద్ది మాటలలోనే విద్యా వివేక సంపన్నమైన తన వ్యక్తిత్వం నిరూపించుకొన్నాడు. రాముడు అంతలోనే హనుంతుని అంతరంగంలోని గాంభీర్యాన్ని, మాటలలోని మాధుర్యాన్ని గుర్తింప గలిగాడు.

కోకిలమ్మ చేసుకొన్న పుణ్యం బేమి?
కాకి చేసుకొన్న కర్మమేమి?
మధుర భాషణమున మర్యాద లభియించు
లలిత సుగుణజాల తెలుగు బాల. (కరుణశ్రీ)

కర్తవ్యబోధ - విశ్వాస పాత్రత

రామబాణ నిహతుడై వాలి మరణించిన తర్వాత సుగ్రీవుడు కిష్కింధలో పట్టాభిషిక్తుడై సకల సుఖములు అనుభవిస్తూ, రాజ్యనిర్వహణ బాధ్యత మంత్రులపై ఁబెట్టి ప్రమత్తుడై కాలం వెళ్ళబుచ్చుతున్నాడు.

“మహావీరుడైన అతని విక్రమమును గురించి, ఇలా చెప్పవలసినవి ఇంకా ఎన్నో ఉన్నాయి. ఇప్పటికైనా బ్రతుకుమీద ఆశ ఉంటే రాముని శరణు వేడుమని రావణుని హెచ్చరించాడు హనుమంతుడు.

బ్రహ్మేంద్ర రుద్రాదులెవ్వరైనా రామునిచే చంపనుద్దేశింపబడిన వానిని రక్షింపజాలరని భయపెట్టాడు.

పైన చెప్పిన వారిలో విష్ణువు లేకపోవటం, “ఈ రాముడే ఆ విష్ణువు”అనే రహస్యాన్ని వివరిస్తోంది.

ఉల్లంఘ్యసింధో స్సలిలంసలీలం, యశ్శోకవహ్నిం జనకాత్మజాయాః।
ఆదాయవతేనై దదాహలంకాం, నమామి తం ప్రాంజలి రాంజనేయమ్॥

ఈ మాటలు విన్న రావణుడు కోపంతో ఊగిపోతూ హనుమంతుని చంపండని అచటి పరివారాన్ని ఆజ్ఞాపించాడు. దూతను చంపటం ధర్మం కాదని, అలా చేయటం వలన మన అభిప్రాయం ఎదుటివారికి తెలిసే అవకాశమే ఉండదని, అదీకాక ఇంత చదువు చదువుకొని విజ్ఞత కోలుపోయినట్లైతే బరువులుమోసే గాడిదకు, వేదశాస్త్రవచనాలు వల్లించిన నీ వంటి పండితునికి తేడా ఏమిటని ప్రశ్నించి విభీషణుడు, ఆ దుష్కార్యము నుండి రావణుని వారించాడు.

“అయితే వానరులకు తోక అంటే చాలా ఇష్టమని, హనుమంతుని తోకకు నిప్పంటించ”మని రావణుడప్పుడు తనవారిని ప్రేరేపించాడు. పట్టణంలో ఉన్న పాతగుడ్డలన్నీ చేర్చి, నూనెతో తడిపి, వారు హనుమంతుని తోకకు చుట్టి నిప్పంటించారు. అతనిని పట్టణంలోనికి తీసుకుపోయి ప్రదర్శించి వినోదించారు.

ఎవరు తీసుకొన్న గోతిలో వారే పడతారు

పగటిపూట పట్టణం చూడటానికి తగిన అవకాశంగా భావించిన హనుమంతుడు అన్నిటినీ జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తూ తోకకున్న నిప్పుతోనే ఒక్క విభీషణుని భవనాన్ని విడిచిపెట్టి తక్కిన గృహములన్నీ దహించాడు. పట్టణంలోని ప్రజలంతా వీధులలో పరుగెత్తుతూ హాహాకారాలు చేస్తూ రావణుని దుర్నీతిని

తన చిన్న కుమారుడైన అక్షుడు కూడా మరణించటంతో రావణుడు బెంబేలుపడిపోయి, గత్యంతరం లేని స్థితిలో పెద్ద కొడుకు ఇంద్రజిత్తును హనుమంతుని పైకి యుద్ధానికి పంపించాడు. అతడు వివిధ శస్త్రాస్త్రాలు ప్రయోగించి ప్రయోజనం లేక తుదకు బ్రహ్మాస్త్రం ప్రయోగించాడు. బ్రహ్మ వరములు పొందిన హనుమంతుని అది ఏమీ చేయలేకపోయినప్పటికి, దానియందుండే గౌరవంచేత అతడు కట్టుబడినట్లు వ్యవహరించి, రావణుని చూచి అతనికి బుద్ధి చెప్పటానికి అదీ ఒక అవకాశంగానే భావించి అతని వెంట సభాభవనానికి నడిచాడు.

రావణుని సభలో రామదూతనని చెప్పి "రావణుడు చేసిన పని నేరమని వివరించి ఇప్పటికైనా బుద్ధి తెచ్చుకొని, సీతను అతనికి అప్పగించి శరణు వేడితే రాముడు క్షమించగలడని ప్రబోధించాడు.

రామ, రావణుల బలపరాక్రమముల నడుమ గల తారతమ్యమును తులనాత్మకంగా వివరించి రావణుని అల్పత్వమును అనేక విధాలుగా నిరూపించాడు.

1) రావణుడు కదిలింపలేని శివుని విల్లు, అనాయాసంగా ఎక్కుపెట్టి విరచివేసినవాడు రాముడు.

2) రావణుని జయించి కారాగారంలో బంధించినవాడు కార్తవీర్యార్జునుడు, అతనిని సంహరించినవాడు భార్గవ రాముడు. అతని బలగర్వం అణచివేసినవాడు దశరథ రాముడు.

3) రావణుని చంకలో ఇరికించుకొని నాలుగు సముద్రములలో ముంచి తేల్చినవాడు వాలి. అతనిని ఒకేఒక బాణంతో యమపురికి అతిథిగా పంపినవాడు రాముడు

4) రావణుని మూల బలములని చెప్పబడుతూ, మునులపాలిటి మృత్యువుగా పేరుపడ్డ ఖరదూషణాది రాక్షస సమూహమును మట్టిపాలు చేసినవాడు రాముడు.

వర్ష ఋతువుదాటి, శరదృతువు ప్రవేశించగానే సచివోత్తముడైన హనుమంతుడు యుక్తియుక్తము, మనోహరము, హితము, పథ్యము అయిన వాక్కులతో ప్రభువునకు సముచితమైన రీతిలో కర్తవ్యమును సూచించి, సుగ్రీవునకు విశ్వసనీయుడేగాక ప్రీతిపాత్రుడు కూడా అయ్యాడు.

"రాముని సహాయం వలన నీకు రాజ్యం సిద్ధించింది. సుఖములు లభించాయి. ఇంక నీవు మిత్రకార్యము చేయదగి ఉంది, ఎవరు మిత్రకార్యాన్ని చక్కగా నిర్వహిస్తారో వారికి అధికార సంపదలు, కీర్తి ప్రతాపములు చిరకాలం నిలబడతాయి. న్యాయ మార్గ వర్తనులకిది కర్తవ్యం. అలా చేయనప్పుడు విపరీత పరిస్థితులేర్పడుతాయి".

"సమయం మించిపోయిన తర్వాత చేసే ఏ మహత్కార్యమైనా మిత్రులకు ఏ విధంగానూ ఉపకరించదు".

"సీతాన్వేషణ నిమిత్తం వానరసేనా సమూహాన్ని పిలిపించి ఆజ్ఞాపించ వలసింది".

తస్య త్వం కురువైకార్యం, పూర్వంతేన కృతం తవ।
హరీశ్వర! హరిశ్రేష్ఠా నాజ్ఞాపయితు మర్హసి॥ (19-29-4)

నిర్మోహమాటంగా సకాలంలో సక్రమమైన పద్ధతిని బోధించేవాడు సరియైన సచివుడు

సమయం వచ్చినప్పుడు చెప్పవలసిన విషయం దాచి, ముఖ ప్రీతికై ఇచ్చకములు మాట్లాడేవాడు సరియైన మంత్రి కానేకాడు. తన మంచి కోరి చెప్పిన హితవచనములు పెడచెవిన పెట్టే రాజు, రాజుకాడు.

సుగ్రీవుడు హనుమంతుని మాటలు విని, కర్తవ్యాన్ని గుర్తించి కపి సమూహానికి కబురు పంపాడు. అలా చేశాడు కనుకనే ప్రభువు ఆనతి తలదాల్చి మహోగ్రతేజుడై వచ్చి వాకిట నిలచిన రామానుజుని (లక్ష్మణుని) సమాధాన పరచి తన యోగ్యతను నిరూపించుకొని స్నేహ సూత్రాన్ని కొనసాగించుకోగలిగాడు.

తొలుతనే హనుమంతునిలో ఈ విధమైన శక్తి సామర్థ్యములు గుర్తించిన రాముడు ఇట్టివాడు తోడుగా ఉంటే ఎట్టి పరిస్థితులలోను కార్యసాధన జరిగి తీరుతుందని ప్రకటించాడు.

లోకంలో కొందరు "ఎవరితో ఏమంటే ఏమి ఇబ్బంది వస్తుందో మన కెందుకులే" అని చెప్పవలసింది చెప్పకుండా కూడా ఊరుకొంటారు. అటువంటి వారు విశ్వసనీయులు కారు, ఏమి చెప్పాలన్నా వారికి, వారి స్వార్థం అడ్డు వస్తుంది. స్వామి కార్య ధురంధరుడైన హనుమంతుని విషయంలో ఆ ప్రసక్తికి తావేలేదు. అలా ప్రబోధించిన హనుమంతుడు ప్రభువుకు విశ్వాస పాత్రుడయ్యాడు.

అర్హత ఉంటే - అవకాశం లభిస్తుంది

మనోజవం మారుత తుల్య వేగం
జితేంద్రియం బుద్ధిమతాం వరిష్ఠం
వాతాత్మజం, వానరయూధ ముఖ్యం
శ్రీరామదూతం శిరసానమామి.

సుగ్రీవుడు, సీత నన్వేషింప వానర వీరులందరిని నలుదిక్కులకు పంపుతూ ఆ యా దిక్కులలో ఉండే విశేషాలు విపులంగా వివరించాడు. ఇవి రామాయణ కథాకాలం నాటి ప్రపంచ భౌగోళిక పరిస్థితిని సూచిస్తున్నాయి.

అందులో యువరాజు అయిన అంగదుడు నాయకుడు కాగా జాంబవంతుడు, హనుమంతుడు మొదలైన వానరవీరులు తోడుగా నడువగా దక్షిణ దిక్కుకు కొందరు వెళ్ళారు. వారిలో కార్యసాధకుడు హనుమంతుడేయని ఆతనికి గల కార్య విషయాసక్తిని బట్టి వెల్లడి అయ్యింది. ఆ సంగతి గమనించిన రాముడు తన పేరుతో ఉన్న ఉంగరాన్ని హనుమంతునికిచ్చి సీత కది ఆనవాలుగా ఇవ్వటానికి ఉంటుందని, దానిని చూచి ఆమె అతనిని గుర్తించగలుగుతుందని భావిస్తున్నట్లు వివరించాడు.

దదౌ తస్యతతః ప్రీతః స్వనామాం కోపశోభితం ।
అంగులీయ మభిజ్ఞానం రాజపుత్ర్యాః పరంతపః ॥

రావణునకు చెప్పారు. రావణుడు వరుసగా సైనికుల్ని, సేవా నాయకుల్ని, మంత్రి పుత్రుల్ని, అక్ష కుమారుని పంపించాడు. హనుమంతుడు వారిని శిలలతో, పాదపములతో, చేతులతో, కాళ్ళతో మర్దించి సంహరించాడు.

హనుమద్గీత

ఆ సందర్భంలో హనుమంతుడు బిగ్గఱగా రామకీర్తన చేస్తూ ఉత్సాహాన్ని సంతరించుకొని అవలీలగా ఆ రాక్షస సంహారం చేయగలిగాడు. రామనామ మహిమకిది నిదర్శనం (రామ చరిత్ర విన్న జటాయువు అన్న సంపాతికి పోయిన రెక్కలు తిరిగి రావటం కూడా మరొక ఉదాహరణం)

జయత్యతి బలో రామో, లక్ష్మణశ్చ మహాబలః।
రాజా జయతి సుగ్రీవో, రాఘవేణాభి పాలితః॥
దాసోఽహం కోసలేంద్రస్య, రామస్యాక్లిష్ట కర్మణః।
హనుమాన్ శత్రుసైన్యానాం నిహంతా మారుతాత్మజః॥
నరావణ సహస్రంమే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్।
శిలాభిస్తు ప్రహరతః పాదపైశ్చ సహస్రశః॥
అర్దయిత్వా పురీంలంకా, మభివాద్యచ మైథిలీం।
సమృద్ధార్థో గమిష్యామి మిషతాం సర్వరక్షసామ్॥ (33నుండి 36-42-5)

సుందరకాండ నిత్యం పారాయణ చేయటానికి అవకాశం లేనివారు ఈ (జయగీతిక) నాలుగు శ్లోకాలు చదువుకో గలిగితే మొత్తం కాండ పారాయణ చేసిన ఫలం లభిస్తుందని, వ్యవహార జయం సిద్ధిస్తుందని సంప్రదాయం తెలిసిన పెద్దలు చెప్తున్నారు.

శత్రునిహంతయైన హనుమంతుడు, వేయిమంది రావణులైనా నాకు ఎదురు నిలువలేరని ప్రకటింప గల వీరుడయ్యు, ధర్మాత్ముడు నిత్య సత్యవ్రతుడు అయిన రామునికి తాను దాసుడనని వినయంతో విన్నవించుకొన్నాడు.

"ఎంతటివారైనా, ధర్మం యెడ తలయొగ్గి తీరవలసిందే, అధర్మాన్ని ప్రతిఘటింప వలసిందే" అనేది ఇందులో హనుమంతుని ఆంతర్యంగా మనం గ్రహింపవచ్చు.

రామ, రావణ చరిత్రలే అందుకు ఉదాహరణంగా రామాయణంలో మనకు తెలియజేశారు. రామా దివత్వర్తి తవ్యం, న రావణాది వత్. మహాత్ములు కొందరు ధర్మము కొఱకు అర్థ కామములను త్యజించుటయు సంభవమే. అది వారి దైవీగుణ సంపదకు తార్కాణము, రాముడు నిస్వార్థపరుడై తన వారి మేలుకోరి స్వసుఖాన్ని త్యాగం చేశాడు. ధర్మమును ఆచరించే సందర్భములలో అతడు అర్థ, కామములను లక్ష్యపెట్టలేదు. చేతికి వచ్చిన రాజ్యాన్ని, చేరవచ్చిన కాంతను (శూర్పణఖ) లెక్క చెయ్యలేదు. అవి ధర్మవిరుద్ధములు కనుక కాదన్నాడు. పితృ, సత్యవాక్య పాలన, ఆశ్రిత జనరక్షణ మొదలైన ధర్మములను విడువలేదు, మరువలేదు. కనుకనే లోకారాధ్యుడైనాడు రాముడు. రావణుడు అర్థకామములకై, ధర్మమును భంగ పరిచినవాడు కావున రాక్షసుడుగా వర్ణింపబడ్డాడు. చివరకు సపరివారంగా వినాశనాన్ని పొందాడు.

సమయస్ఫూర్తి

సీతమ్మ దగ్గర సెలవు తీసుకొని, దురంగా వచ్చి హనుమంతుడు తన కర్తవ్యాన్ని గూర్చి ఆలోచించి, దూతయైన వాడు ప్రభువు చెప్పిన పని చేయటంతో బాటు మరికొన్ని పనులు అధికంగా సాధించటం నేరం కాదని నిర్ణయించు కొన్నాడు.

"కార్యే కర్మణి నిర్దృష్టే, యోబహూన్యపి సాధయేత్।
పూర్వకార్యావిరోధేన సకార్యం కర్తుమర్హతి॥" (5-41-5)

ఈ లంకాధిపతియైన రావణుని చూచి, అతని బలవైభవాన్ని, సైన్య ప్రాభవాన్ని పరిశీలించి, రామ పరాక్రమాన్ని వర్ణించి చెప్పి ఆ రావణుని గుండె ధైర్యాన్ని క్రుంగదీసి, అతనికి బుద్ధి చెప్పటం కర్తవ్యంగా భావించాడు. అందుకు తగిన వ్యూహరచన చేసికొని సమయస్ఫూర్తితో వ్యవహరించాడు.

రావణుని దర్శనం సామాన్యులకు లభించడం సాధ్యమా? అది సిద్ధించాలంటే "అతనికి ప్రాణప్రదమైన అశోకవనాన్ని నాశనం చెయ్యాలి. ఫల సేకరణ పేరుతో వృక్షములు పెకలించడం మొదలు పెట్టాడు. కాపలాదారులు అతనిని ఎదిరించి చావుదెబ్బలు తిన్నారు. ఇంతలో కొందరు వెళ్ళి ఈ సంగతి

అనేన త్వాం హరిశ్రేష్ఠ! చిహ్నేన జనకాత్మజా !
మత్సకాశాదను ప్రాప్త మనుద్విగ్నోఽను పశ్యతి ॥ (12-13-44-4)

"ఓ వీరుడా! బలము, పరాక్రకమముతోబాటు ప్రయత్న శీలము గల నీకు ఈ సుగ్రీవుని సందేశము తోడు కాగా, నీ యెడ కార్య సిద్ధిని తెలియజేస్తున్నదని రాముడు హనుమంతుని అభినందించాడు.

వ్యవసాయశ్చతే వీర । సత్త్వయుక్తశ్చ విక్రమః ।
సుగ్రీవస్యచ సందేశ స్సిద్ధిం కథయ తీవ మే ॥

ఇంతమంది వానర యోధులు ఉండగా హనుమంతునికే అంగుళీయకం ఇవ్వబడటం అతని శక్తి, సామర్థ్యాలకు గుర్తింపుగా చెప్పుకోవచ్చు. అతడా నమ్మకాన్ని వమ్ము కానివ్వలేదు.

నేడు సమాజంలో ఎన్నో కోట్ల మంది ప్రజలు ఉంటూ ఉండగా, కొందరే ఆసక్తితో రామ కార్యానికి పూనుకోవటం, వారి అదృష్టంగా అనిపిస్తుంది. 'తానాశించిన మంచి కోరుకొనే సమాజం, ఈ విషయంలో సమర్థులైన వారి యెడ కొంత ఆశ పెట్టుకొని ఉంటుంది. ఆ లక్ష్యం సాధించటానికి. ఆ మహత్కార్యం నెరవేర్చటానికి వారికి హనుమంతుడే ఆదర్శంగా నిలుస్తాడు.

గీతలో భగవంతుడు "వేయి మందిలో ఒక్కడు నా గురించి ప్రయత్నిస్తాడు. అలా ప్రయత్నించిన సాధకులలో ఏ ఒక్కడో యధార్థంగా నన్ను తెలుసుకో గలుగుతాడు." అని వివరించాడు. హనుమంతుడలా ప్రత్నం చేసి, సిద్ధి పొందిన వారిలో అగ్రగణ్యుడు.

మనుష్యాణాం సహస్రేషు, కశ్చిద్యతతి సిద్ధయే
యతతా మపిసిద్ధానాం, కశ్చిన్మాం వేత్తితత్త్వతః ॥

ఆత్మ విశ్వాసము

గోష్పదీ కృత వారాశిం, మశకీకృత రాక్షసాం
రామాయణ మహామాలా రత్నం, వందేఽ నిలాత్మజమ్॥

సీత లంకలో ఉన్నదన్న సంగతి జటాయువు అన్న సంపాతి చెప్పాడు. అయితే, దక్షిణ సముద్రం ఒడ్డున చేరిన వానర సమూహంలో విస్తీర్ణమైన ఆ లవణ సముద్రాన్ని దాటి లంకలో ప్రవేశించగల వీరుడెవ్వడూ లేకపోవటంతో జాంబవంతుడు లోకహితం కోరి వాయుసుతుడైన హనుమంతుని ఆ మహత్కార్యానికి ప్రేరేపించాడు. చిన్నతనంలోనే సూర్యుని మ్రింగబోయిన అతని సాహసాన్ని, దేవతలు ప్రసాదించిన వరబల వైభవాన్ని గుర్తుచేశాడు. మునుల శాపంతో విస్మృతమైన అతని మహిమ అప్పుడు స్ఫురణకు రావటంచేత హనుమంతు డారామకార్యం నిర్వహించటానికి పూనుకొన్నాడు.

మహేంద్ర పర్వతంపైన చేరిన హనుమంతుడు తన సహచరులతో "నేను అప్రతిహతమై అమిత వేగం గల రామబాణం వలె శీఘ్రముగా లంకకు చేరి, జానకి జాడ తెలిసికొని వెంటనే తిరిగి వస్తానని, ఆమె అక్కడ కనబడకపోతే రావణునితో సహా లంకనే పెకలించుకొని వస్తాన"ని ప్రతిజ్ఞ చేస్తాడు. ఇందులో అతని అహంకారము కాక ఆత్మవిశ్వాసమే ప్రస్ఫుటమవుతుంది. అట్టి ఉత్సాహమే అతని కార్యసాధనకు మూలమని తెలుస్తోంది.

కార్యదీక్ష

తతో రావణ సీతాయాః సీతాయా శ్శత్రుకర్మనః
ఇయేష పదమన్వేష్టుం చారణాచరితే పథి॥ (1-1-5)

సముద్రాన్ని దాటటానికి హనుమంతుడు ఆకాశ మార్గంలో వెళ్తూ ఉంటే సిద్ధచారణ, గంధర్వ, విద్యాధరులాదిగా గల దేవతా గణములు అతని సాహసాన్ని ప్రశంసించాయి.

రామార్థం వానరార్థంచ, చికీర్షన్కర్మదుష్కరం ।
సముద్రస్య పరంపారం ద్రుష్ప్రాపం ప్రాప్తుమిచ్ఛతి ॥ (30-1-5)

కొంత దూరం వెళ్ళేటప్పటికి సముద్రుని ప్రేరణతో మైనాకుడు దర్శనమిచ్చాడు. పర్వతాకారంలో ఉన్న అతనిని చూచి ఇదేదో రాక్షస మాయ యని భావించి హనుమంతుడు బలంగా ఢీకొన్నాడు. ఆ దెబ్బకు దిమ్మెరపోయిన

నిర్ణయాలు వేరొక విధంగా జరుగుతాయి. అందువల్ల దూతకు యథార్థ కథనం ఒక ముఖ్య లక్షణం. పొల్లుమాటలు దొర్లితే పొరపొచ్చాలు వస్తాయి. అనర్థ పరంపరలు జరిగిపోతాయి.

సీత హనుమంతునితో "నాయనా ? మాట చెప్పి పుణ్యం కట్టుకో" అని చెప్పినదానికి ఇంత అర్థం ఉంది. పరేంగిత జ్ఞాన సంపన్నుడు, వాక్యజ్ఞుడు. వాగ్విశారదుడు అయిన హనుమంతుడు ఆమె ఆవేదనను సరియైన మాటలలో సముచితమైన రీతిలో రామునకు విన్నవించి తన కర్తవ్యమును చక్కగా నిర్వహించాడు. సీతారాముల కలయికకు ప్రధాన కారణమైనాడు. అందుకే ఋశ్యమూక పర్వత సమీపంలో మొదటగా రాముడు హనుమంతుని చూచినప్పుడు ప్రతిభావంతమైన అతని మాటల ధోరణిని గమనించి "ఇట్టి గుణ గరిష్ఠుడైన వాడు ఎవరికి దూతగా లభిస్తాడో అతనికి సర్వకార్యములు సిద్ధిస్తాయని" వెల్లడించాడు. అతని మాటలు అక్షరాలా నిజమయ్యేలా చేసి, తన సామర్థ్యాన్ని నిరూపించుకొన్నాడు హనుమంతుడు.

ఏవం గుణ గణైర్యుక్తా యస్యస్యుః కార్యసాధకాః
తస్య సిద్ధ్యంతి సర్వార్థా దూతవాక్య ప్రచోదితా॥ (35-3-4)

"ధర్మ ఏవహతో హంతి, ధర్మోరక్షతి రక్షితః"

భారతీయ సంస్కృతిలో ఏ పని సంకల్పించినా అందుకు ధర్మమే పరమ లక్ష్యంగా సూచింపబడింది. వివిధ ఆగమములు, పురాణములు, ఇతిహాసములు మొదలైనవి అన్నియు ధర్మ ప్రతిపాదనకే ఉద్దేశింపబడినవి. కామశాస్త్రం వ్రాసిన వాత్సాయనుడు కూడా ధర్మం కొఱకే తన రచన సాగించానని ప్రకటించాడు. అందువల్ల ధర్మ సంపాదనమే అన్నింటికి ముఖ్య ఫలంగా సంభావించటం జరిగింది. ధర్మ బద్ధమైన అర్థం. ధర్మబద్ధమైన కామం కోరుకోవాలి. ఈ విషయం తెలియజేయటానికే ధర్మార్థ కామములను ఆ క్రమములో వర్ణించి అవి మోక్షమునకు దోహదం చేస్తాయని నిరూపించారు. అంతేకాదు అట్టి సత్ప్రవర్తన మానవత్వాన్ని సూచిస్తుందని, తద్విరుద్ధభావన రాక్షసత్వానికి ప్రతీకగా చెప్తూ

జీవంతీం, మాం యథా రామ, స్సంభావయతి కీర్తిమాన్।
తత్తథా హనుమన్వాచ్యం, వాచా ధర్మమవాప్నుహి॥ (10-39-5)

లోకంలో మాటకు ఉన్న విలువ చాలా గొప్పది. అది ప్రణయాన్ని, ప్రళయాన్ని కూడా సృష్టిస్తుంది. ఒకప్పుడామాట ప్రాణం పోయగలదు. మరొకప్పుడు అదే ప్రాణం తీయగలదు.

"వాచా ధర్మ మవాప్నుహి"

"పరోపకారమే పుణ్యము, పరపీడనమే పాపము" కోటి గ్రంథముల సారమే ఈ సత్యము.

తర్వాత హనుమంతుడు రాముని సన్నిధికి చేరి సీత వర్తమానం చెప్పేటప్పుడు ఆమె క్షేమంగా ఉంది. నీయందు బద్ధానురాగయై నీ రాకకు ఎదురు చూస్తోంది అని విన్నవించాడు. ఇందులో ఏది లోపించినా అంటే నీయందు ప్రేమగల ఆమె జీవించి యుండలేదని గాని, లేదు బ్రతికి యున్నప్పటికి మన మనిషికాదు. వేరొకరియెడ ననురక్తురాలై యున్నదని గాని చెప్పినట్లయితే రాముడు లంకకు రాడు, రావణ సంహారం చేయడు. ఆ కథ వేరుగా ఉండేది.

అందువల్ల హనుమంతుడు రామునితో సీతను గూర్చి ఈ విధంగా వివరించి చెప్పాడు.

"నియత స్సముదాచారో భక్తి శ్చాస్యాస్తథాత్వయి"
ఏవంమయా మహాభాగ! దృష్టాజనక నందినీ।
ఉగ్రేణ తపసాయుక్తా త్వద్భక్త్యా పురుషర్షభ॥ (17, 18-65-5)

దూత కర్తవ్యం

దూతయైన వాడు ఏదైనా ఒక విషయం ఉన్నదున్నట్లు చెప్పాలే కాని, చిలువలు పలవలు చేసి చెప్పరాదు. "కాళిదాసు కవిత్వం కొంత నాపైత్యం కొంత" అన్నట్లు ఉన్నవి, లేనివి చేర్చి చెప్తే అసలు విషయం మఱుగున పడిపోతుంది. అనవసరమైన వాటికి ప్రాధాన్యం సిద్ధిస్తుంది. అలాంటప్పుడు

మైనాకుడు, తన శిఖరాగ్రంపై మానవాకారంలో దర్శనమిచ్చి "నూరు యోజనముల నిడివి గల ఈ సముద్రం ఒకేసారి దాటటం ఎంతో కష్టం. అందువల్ల కొంతసేపు ఈ పర్వత శిఖరంపై విశ్రమించి ఇచటి అమృతంతో సమానమైన జలములు గ్రోలి, మధురములైన ఫలములు భుజించి, సేదదీర్చుకొని తర్వాత వెళ్ళవలసిందిగా కోరాడు.

మైనాకుని అతిథి పూజా తత్పరతకు, ధర్మపరాయణతకు మెచ్చుకొని, తాను, అవి అన్నీ స్వీకరించినట్లే భావించమని చెప్పి, అతనిని ఆదరంతో స్పృశించి, ఎటువంటి సుఖాలు అభిలషించకుండా, ఏ ప్రలోభాలకు తాను లోబడకుండా, ప్రభుకార్య నిర్వహణాసక్తుడై, ప్రతిజ్ఞా భంగ మేర్పడకుండ ముందుకు సాగిపోయాడు.

త్వరతే కార్యకాలోమే, అహశ్చాప్యతి వర్తతే ।
ప్రతిజ్ఞాచ మయాదత్తా, న స్థాతవ్య మిహాంతరే ॥ (132-1-5)

అది చూచి అతని అలోలుపతను మెచ్చుకొన్న దేవతలు, ఋషులు ఇది అతడు సాధించిన రెండవ అద్భుతంగా అభివర్ణించారు.

తద్ద్వితీయం హనుమతో దృష్ట్వా కర్మ సుదుష్కరం ।
ప్రశశంసు స్సురాస్సర్వే సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ॥ (137-1-5)

అగ్నిపరీక్ష

వేగంగా ముందుకు వెళ్తున్న హనుమంతుని వివేకాన్ని పరీక్షించటానికి దేవమాత 'సురస' ప్రయత్నించింది. భీకరాకారంతో నోరు తెరచి నిన్ను మ్రింగుతానని ఎదుట నిలిచిన ఆమె, నోరు మరింత పెద్దది చేసేలా ముందు తన శరీరాన్ని పెంచి, అంతలో తగ్గించి ఆమె నోట్లో ప్రవేశించి, తిరిగి వచ్చేశాడు. ఆమె మాట నెగ్గింది, లంకలో గల రాక్షస మాయలను జయించగలడనే విశ్వాసం దేవతలకు కలిగింది. సురస అతని యుక్తికి మెచ్చుకొని అర్థసిద్ధి కలుగుగాక యని ఆశీర్వదించింది. సీతారాముల సమాగమానికి ప్రయత్నించమని ప్రోత్సహించింది.

అర్థసిద్ధ్యై ! హరిశ్రేష్ఠ । గచ్ఛసౌమ్య యథా సుఖమ్ ।
సమానయస్వ వైదేహీం రాఘవేణ మహాత్మనా ॥ (162-1-5)

ఇది హనుమంతుడు సాధించిన మూడవ అద్భుత కర్మగా వర్ణించి ఆకాశ భూతములు మేలు మేలని అతనిని అభినందించాయి.

కార్యసాధనములు

ఇంకా కొంతదూరం వెళ్ళేటప్పటికి 'సింహిక' అనే ఛాయాగ్రహ మొకటి హనుమంతుని ప్రయాణానికి అవరోధం కలిగించింది. అది గమనించి మతిమంతుడైన హనుమంతుడు ఆమెను తన శక్తితో హతమార్చాడు. తర్వాత ఒక్కక్షణంలో సముద్రము ఆవలి ఒడ్డునగల మలయాచలంపై కాలుమోపి లంకను దగ్గర నుండి వివరంగా కనుగొన్నాడు.

అప్పుడచ్చటి ఆకాశ సంచారములైన భూతములు అతడొనరించిన ఘనకార్యములను మెచ్చుకొని అభీష్టసిద్ధికై వెడలుమని ఈ విధంగా ప్రశంసించాయి. "ఎవరైతే నీలో ఉన్న ధైర్యము, దూరదృష్టి, శాస్త్ర విజ్ఞానముతో కూడిన బుద్ధిబలము, కార్య నిర్వహణ సామర్థ్యము అలవరచుకొంటారో వారెన్నడు అపజయము పాలుకారు."

యస్యత్వేత్వాని చత్వారి వానరేంద్ర యథాతవ ।
ధృతి, ర్దృష్టి, ర్మతి, ర్దాక్ష్యం, స్వకర్మసు నసీదతి ॥ (189-1-5)

ఏదైనా ఒక గొప్పపని సంకల్పించి, చేయటం మొదలు పెట్టినప్పుడు అభినందించేవారు కొందరు, గౌరవంతో ఆదరించేవారు ఇంకొందరు. ఏ విధంగా చేయగలుగుతాడో చూద్దామని పరీక్షించేవారు మరి కొందరు. అవరోధాలు కలిగించేవారు ఇంకెందరో ఉంటూ ఉంటారు. ఇవియేవీ లక్ష్యపెట్టకుండా సుఖ దుఃఖాలకు అతీతంగా దీక్షతో సంకల్పం నెరవేరేందుకు, గమ్యం చేరేంత వరకు మధ్యలో ఆగక, వెనుదిరిగి పోవక, ముందుకు పయనించగలగడం కార్యసాధకుని లక్షణం.

మేటి వీరుడని నిరూపించుకొన్నాడు. అయినా బుద్ధి పూర్వకంగా పరపురుష స్పర్శ కూడా సహించని ఆమె హనుమంతుని వెంట బయల్దేరి వెళ్ళటానికి అంగీకరించలేదు సరికదా! రామలక్ష్మణులు లేని సమయంలో తాను భయంతో వివశురాలైయున్నప్పుడు రావణుడు పిరికితనంతో తనను ఎత్తుకువచ్చాడని అలా తానిక్కడ నుండి దొంగతనంగా బయటపడటం తనకు ఇష్టంలేదని చెప్పి, నిరుపమాన తేజో బలపరాక్రమములు గల వీరాగ్రగణ్యుడగు రాముడు వచ్చి, రావణుని సంహరించి, తనను పరిగ్రహించటమే యుక్తమని అది తనకు, రామునకు గౌరవాన్ని ఇనుమడింపజేస్తుందని వివరించింది.

సీత అభిప్రాయం తెలుసుకొన్న హనుమంతుడు ఆమె మాటలలో గల ఆంతర్యం అర్థం చేసుకొని "రామ పత్నియైన సీతవు నీవు మాత్రమే అట్టి మాటలనటానికి సమర్థురాలవ"ని ఆమెను అభినందించాడు. ఎట్టి పరిస్థితులలో నైనా, నామాటే నెగ్గాలని, నా ఘనతయే ప్రకటితం కావాలని గొప్పలు పోయేవారికి హనుమంతుని ఈ నిర్ణయం ద్వారా ఎదుటి వారి మాటలలో గల సామంజస్యాన్ని, మంచిని గ్రహించి గౌరవించాలనే సత్యం నిరూపితమవుతుంది. (అట్టి సహృదయుడు కనుకనే సభామండపంలో చూచినప్పుడు దుష్టుడైన రావణునిలోని అధర్మాన్ని మాత్రమే నిరసించి అతని రూపతేజో బల పరాక్రమములను ప్రశంసించాడు. శత్రువే అయినప్పటికి అతని యందున్న గుణాన్ని గౌరవింపగల వీరాగ్రేసరుడు హనుమంతుడు.) (17, 18-49-5)

మాట పుణ్యకార్యం కొఱకే వినియోగించాలి

సీత వద్ద ఆనవాలుగా ఆమె శిరోరత్నాన్ని తీసుకొని సీతారాములు కలిసి అరణ్యవాసం చేస్తున్నప్పుడు ఒక రోజు జరిగిన కాకాసుర వృత్తాంతంతో బాటు ఆమె చెప్పిన సందేశాన్ని విని, సెలవు తీసుకొని వెళ్ళిపోబోతున్న హనుమంతునితో సీత "నాయనా! ఎలా చెబితే రాముడు నన్నీ చెఱ నుండి తప్పించి కాపాడుతాడో అలాంటి మాటలు చెప్పి పుణ్యం కట్టుకోమని" కోరింది.

మానవాళికి మానసిక సంస్కారాన్ని కలుగజేస్తుంది. ధర్మం యెడ ఆసక్తిని పెంచుతుంది. చిత్తశాంతిని ప్రసాదిస్తుంది. విశ్వశ్రేయోదాయకమై విలసిల్లుతుంది.

అంజనానందనం వీరం, జానకీ శోకనాశనం।
కపీశ మక్ష హంతారం, వందే లంకా భయంకరమ్॥

హనుమంతుడు ఇంకా ఆ సమయంలో సీతకు పూర్తి విశ్వాసం కలగటం కోసమై గుర్తుగా రామముద్రిక నిచ్చి ఆమెను దుఃఖమును విడిచి, నిర్భయంగా ఉండవలసిందని ధైర్యం చెప్తూ, 'ఇంక నీకు శుభములు కలుగుతాయి' అని ఊరడించాడు.

వానరోఽ హం మహాభాగే దూతోరామస్య ధీమతః।
రామ నామాంకితం చేదం పశ్య దేవ్యంగులీయకమ్॥

ప్రత్యయార్థంతవానీతం తేనదత్తం మహాత్మనా।
సమాశ్వసిహి భద్రంతే క్షీణ దుఃఖ ఫలాహ్యసి॥ (2,3-36-5)

ఈ రెండు శ్లోకాలు నిత్యం పారాయణ చేసేవారికి దుఃఖములు తొలగి, శుభములు గలుగుతాయని సంప్రదాయం తెలిసిన పెద్దలు చెప్తారు. సీత అడిగిన దానికి సమాధానంగా హనుమంతుడు చేసిన విపులమగు రామ గుణాభి వర్ణన సందర్భంలో అతనియందు గల శాస్త్ర విషయ పరిజ్ఞానము, సూక్ష్మ పరిశీలనా శక్తి, రామభక్తి, తుద్గుణానురక్తి వ్యక్తములయినాయి. రాముడువచ్చి రావణ సంహారం చెయ్యాలి.

ఎదుటివారి మాటలలోని మంచిని మన్నించాలి

తిరిగి రామునెప్పుడు కలుసుకోగలుగుతానో అని విచారిస్తున్న సీతతో హనుమంతుడు అమ్మా! 'నీవు నా వీపుపై కూర్చుంటే అగ్నిహోత్రుడు ఇంద్రునికి హవ్యమును చేర్చినట్లుగా నిన్ను త్వరగా నీ పతి సన్నిధికి చేర్చగలనని విన్నవించాడు. అది విని నవ్వుతూ "రూపంలో మిక్కిలి చిన్నవాడవు నీకు అదెలా సాధ్యపడుతుందని అడిగితే అతడు మహాపర్వత సదృశమైన తన రూపాన్ని ప్రదర్శించి, సీతమ్మ తల్లి ప్రశంసలందుకొన్నాడు. వేగంలోను, బలంలోను సాటిలేని

యుక్తితో, శక్తితో శత్రువును జయించాలి.

సూర్యుడస్తమించగానే లోకమంతట చీకట్లు వ్యాపించాయి. హనుమంతుడు సూక్ష్మరూపంతో లంకలో ప్రవేశింపబోయాడు. తనకు అడ్డుపడిన లంకిణిని శక్తితో జయించి అతడు పట్టణంలో ప్రవేశించి, సీతకై కోటలు, పేటలు, బాటలు, తోటలు, ఇళ్ళూ, వాకిళ్ళూ అన్నీ తిరిగి తిరిగి, నాలుగంగుళాల భూమి కూడా విడిచిపెట్టకుండా మొత్తం వెతికాడు. సీత జాడ తెలియలేదు.

వివేకంతో భ్రమలు తొలగించుకోవాలి

రావణాంతఃపురంలో ప్రవేశించి, అతని పడక గదిలో హంసతూలికా తల్పంపైన నిద్రపోతున్న సర్వలక్షణ సంపన్నయైన మండోదరిని చూచి ఆమె పాతివ్రత్యతేజానికి ఆశ్చర్యపడి, ఆమె 'సీత'గా భావించి, వచ్చిన పని సాధించానని సంతోషపడ్డాడు. ఆ ఆనందంతో గంతులు వేశాడు. చిందులు త్రొక్కాడు. అయితే అంతలోనే వివేకంతో ఆలోచింపసాగాడు. భ్రమ తొలగిపోయింది. నిత్యము అంతగా రామునిచే అభిమానింపబడుతున్న సౌశీల్యవతియైన సీత, పరాయి ఇంట్లో, పరపురుషుని సరసన పడుకొని ఇలా మైమరచి నిద్రపోతుందా? ఇది జరిగే పనేనా ?కాదు. "అని నిర్ణయించుకొన్నాడు. తర్వాత అక్కడ నుండి బయటపడి సీత మరెక్కడైనా ఉండి ఉంటుందని పరిశీలించటం ప్రారంభించాడు.

ఎంత తెలివిగల వారైనా ఒకప్పుడు పొరపడటం జరుగుతుంది. అయితే మంచి చెడులను నిర్ణయించగల వివేకం ద్వారా వెంటనే తమకు కలిగిన భ్రమ, ప్రమాద స్థితులను గ్రహించుకొని, ఆలోచనను, ఆచరణను సరిదిద్దుకొంటారు. మూర్ఖులు భ్రమలోనేపడి కొట్టుమిట్టాడుతూ, లక్ష్యానికి దూరంగా జరిగిపోతారు.

మానసిక వికారం లేనివాడే ధీరుడు

రావణాంతఃపురంలో పట్టమహిషియైన మండోదరియేకాక మరెందరో స్త్రీలు ఉన్నారు. వారంతా ఆ రాత్రివేళలో స్వేచ్ఛగా అర్ధనగ్నంగాను, నగ్నంగాను, పడి ఉండటం హనుమంతుడు గమనించాడు, "ఆ భవన మొక స్త్రీ వనంలా

ఉన్నదని" అనిపించిందతనికి. స్త్రీని స్త్రీలలోనే వెతకటం ఔచిత్యమే అయినా, వారిని ఆ స్థితిలో చూడటం పాపహేతువువేమో అని శంకించి ఆత్మ విమర్శ చేసుకొన్నాడు.

కామం దృష్టామయా సర్వావిశ్వస్తా రావణ స్త్రియః ।
నహి మే మనసఃకించి ద్వైకృత్య ముపపద్యతే ॥ (40-11-5)

అయితే లక్ష్య సిద్ధికై యత్నిస్తున్న హనుమంతుడికి వారిని చూచినంత మాత్రంచేత ఏ వికారము కలుగలేదు. అందువల్ల తన కెటువంటి పాపము కలుగబోదని సమాధానపడ్డాడు. జితేంద్రియుడైన హనుమంతుని ప్రవర్తనకు అతని విశుద్ధమగు అంతరంగమే నిజమైన సాక్షి.

పాప, పుణ్యాలకు మనస్సే కారణం

వికారహేతువు లున్నప్పటికి ఎవరి మనస్సు నిశ్చలమై వికృతులకు లోనుకాదో అతడే ధీరుడు - (కాళిదాసు) ఇంద్రియాలు పనిచేయాలంటే ముందు మనస్సులో సంకల్పం కలగాలి. మంచి, చెడులు రెండింటిలోను ఆ మనస్సు చలించనంత వరకు ఏ పాపములుండవు. అందువల్ల మనస్సును వశ పరచుకోవాలి. అప్పుడే వ్యక్తిత్వం నిలబడుతుంది. ఆ సుస్థిరత హనుమంతుడు సాధించాడు.

మనోహిహేతుస్సర్వేషా మింద్రియాణాం ప్రవర్తనే
శుభాశుభా స్వవస్థాసు, తశ్చ మే సువ్యవస్థితమ్॥ (వా.రా. 41-11-5)

మానవుడు సంఘజీవి, సమాజాన్ని విడిచి ఒంటరిగా జీవించలేడు. (అది మునులకు, ఋషులకే సాధ్యం.)

ఈనాడు సమాజంలో కామక్రోధాదులను రెచ్చగొట్టి, అనేక రకాలుగా బలహీనతలను సొమ్ము చేసుకొనే పరిస్థితులు బోలెడు ఏర్పడ్డాయి. ఇన్ని ఆకర్షణల మధ్య ఈ సమాజంలో ఏ ప్రలోభాలకు లోబడకుండా ఉంటూ తమ వ్యక్తిత్వాన్ని కాపాడుకోవాలంటే, మానవుడు మానవుడుగా బ్రతకాలంటే, అభ్యాస పూర్వకంగా

మొదటి నుండి జరిగిన సంగతులన్నీ వివరించాడు. సీత యెడ రామునికి గల అసామాన్యమైన ప్రేమ వినిపించి ఆమెకు జీవితంపై ఆశ చిగురింప చేశాడు.

అహం రామస్య సందేశాద్దేవి । దూతస్తవాऽऽగతః
వై దేహీ । కుశలీ రామ, స్త్వాంచ కౌశల మబ్రవీత్॥ (2-34-5)

"రాముడు కుశలంగా ఉన్నాడు అమ్మా ! నీ క్షేమం అడగమన్నాడు" అని చెప్పాడు. ఆ మాటలు విన్న సీత "నాయనా! ఇన్నాళ్ళు నేను కన్నీళ్ళతో, కడగండ్లతో ఈ రక్కసి జనం మధ్యలో ఇన్ని బాధలు అనుభవిస్తూ బ్రతికి ఉన్నందుకు వినదగిన మాట విన్నాను. ఈ సమయంలో "బ్రతికియుండిన సుఖములు బడయవచ్చు" అన్న మంచి లోకోక్తి గుర్తుకు వస్తోంది అంది.

కల్యాణీ బతగాథేయం, లౌకికీ ప్రతిభాతిమా।
ఏతి జీవన్త మానన్దో, నరంవర్షశతాదపి॥ (6-34-5)

సీత చెప్పిన ఈ లోకోక్తి కల్యాణ గాథగా, వాల్మీకిచే అభివర్ణింపబడింది. అంటే సత్యమును ప్రతిపాదించు శుభ చరితమని అర్థము. ఇట్టి సత్యము, శుభదాయకము అయిన సచ్చరిత్రయే సమాజమునకు ఆదర్శమై అనర్థ పరంపరను నివారింపగలదని యనటం యథార్థము.

లంకలో కష్టముల కోర్చి బ్రతికి ఉన్నందువలననే రావణ సంహారం తర్వాత సీత రామునితో గూడి అయోధ్యలో పట్టాభిషిక్తురాలై జగత్కల్యాణమునకు కారణమై విరాజిల్లినది.

ఇదంతా పరిశీలించినప్పుడు సీత చెప్పింది అక్షరాలా 'కల్యాణగాథ' అనేది నిజం. అసలు రామాయణమే ఒక 'కల్యాణగాథ' కనుకనే యుగయుగముల నుండి తరతరముల వారు విని, చదివి ఆనందం అనుభవిస్తున్నారు. ప్రచారం చేస్తున్నారు.

"భువి పుణ్యచరిత వినుట పుణ్యమకాదే" (భాగవతం, 9స్కం, 3ప.) అన్నట్లు సజ్జనులైన సీతారాముల చరిత్రయైన రామాయణం శుభదాయకమై,

యావత్స్థాస్యంతి గిరయః సరితశ్చ మహీతలే
తావద్రామాయణ కథా లోకేషు ప్రచలిష్యతి॥

అశోకవనంలో తొలుత సీతను చూడటంతోనే హనుమంతుడు సముద్రాన్ని లంఘించి, లంకకు వచ్చిన పని పూర్తి అయిపోయింది. కనుక వెంటనే తిరిగివెళ్ళి, 'సీత' ఫలానా చోట ఉంది అని చెప్తే చాలు అతని బాధ్యత తీరిపోతుంది. అయితే అతడు సీతతో మాట్లాడి, ఆమెకు రాముని కుశలవార్త చెప్పి, జీవితంపై ఆమెకు కలిగిన నిరాశను తొలగింపక పోయినట్లయితే, రాముడు సపరివారుడై లంకకు వచ్చి, రావణుని సంహరించి ఆమెను పరిగ్రహించే లోపల ఏ అవాచ్యం జరుగుతుందో చెప్పలేం. సీత ఏమన్నదని రాముడు అడిగితే తానేం సమాధానం చెప్పాలి. మాట్లాడలేదంటే రాముడేమంటాడు? అందుకే హనుమంతుడు ఆమెను ఊరడించే ఉద్దేశంతో ఈ ప్రయత్నం చేశాడు. ఇది అతని విజ్ఞతకు, సమయోచిత ప్రజ్ఞాపాటవానికి తార్కాణం. మాట విలువ తెలిసి, సమయానికి తగిన విషయం మాట్లాడగలగటం ఒక కళ. ఆ కళలో హనుమంతుడు సిద్ధహస్తుడు.

రామకథ శ్రద్ధగా విన్న సీత, మరణోద్యమం మానుకొని మెల్లగా తల ఎత్తి చెట్టుపైనున్న హనుమంతుని చూచింది.

అతడు సీత దగ్గరకు వచ్చి, వినయంతో నమస్కరించి ఆమె ఎవరైనది అడిగి తెలుసుకొని, ఆమెయే సీతయని నిర్ధారించుకొని, ఆమె సందేహములకు సమాధానాలు చెప్తూ, రామ సుగ్రీవులమైత్రి, సీతాన్వేషణాది వృత్తాంతము వివరించాడు. "ప్రియా రామకథాహిమే".

రామకథ అంటే నాకెంతో ఇష్టం అంటూ "నీవు రాముని చూచింది నిజమైనట్లయితే అతని రూపగుణ విలాసము లెటువంటివో వివరింపు"మని అడిగిన సీతకు "రామ సేవకే తన జీవితం అంకితం"గా భావించిన హనుమంతుడు తనను గూర్చి పరిచయంచేసి వానరుడనైన "నేను రామదూతనై, తల్లీ ! నీకు అతని సందేశం అందించటానికై ఇక్కడికి వచ్చా"నని ఆమెకు విశ్వాసం కలిగేలా

తాను మనో నిగ్రహాన్ని సాధించాలి. తను శాసనబద్ధమైన జీవనాన్ని సాగించటం ద్వారానే ఆ క్రమశిక్షణ అలవడుతుంది. అట్టి ఉత్తమ సంస్కారం కలగడానికి ఉన్నతమైన ఒక ఆదర్శం కావాలి. అద్దం చూచి మొహం దిద్దుకొన్నట్లే ఆదర్శం చూచి బ్రతుకు దిద్దుకోవటం సాధ్యమవుతుంది. మనస్వియైన హనుమంతుని సచ్చరిత్ర ఆ ప్రయోజనాన్ని మనకు అందిస్తుంది. "యోగస్థః కురుకర్మాణి" అన్న గీతాచార్యుని వచనానికి నిర్వికారుడైన హనుమంతుడే చక్కని ఉదాహరణ.

లోకంలో నిత్యం జరిగే ప్రమాదాలకు మనస్సు అదుపులో లేకపోవటమే ముఖ్య కారణంగా గమనిస్తున్నాం. ఏ కాలంలోనైనా ఎవ్వరే పనిలో రాణించినా వారి ఏకాగ్రబుద్ధియే అందుకు మూలం. దీనినే పెద్దలు "యోగః కర్మసు కౌశలమ్" అని నిర్వచించారు.

హనుమంతుడు అంతఃపురం నుండి బయటపడి, సీతకై వెతకుచు అశ్వశాలలు, గజశాలలు, పానశాలలు, ఉద్యానవనములు, లతా గృహములు, సరోవరములు అన్నీ తిరిగాడు. సీతజాడ తెలియలేదు. ఉత్తమ సంస్కారవంతురాలు, శీలవతియైన సీత దుష్టాత్ములైన ఈ రాక్షసుల చేతిలో హతురాలై ఉంటుందేమో. ఆమె జీవించి ఉంటే కనపడదా ? అని యాలోచించి హనుమంతుడు నిరుత్సాహ పడ్డాడు.

సీతను చూడాలని వచ్చాడు. వచ్చిన పని కాలేదు. ఏం చేయాలో తోచలేదు. సముద్రం ఆవలి ఒడ్డున తన రాకకై వేయికళ్ళతో ఎదురు చూస్తున్న వానర వీరులకు ఏమని సమాధానం చెప్పగలడు? కేవలం ఈ నీరసమైన వార్త చెప్పటానికి తాను తిరిగి వెళ్ళటమా? మానటమా? అనే సందేహంలో పడ్డాడు.

ఆత్మహత్య మహాదోషం

ఈ దారుణ వార్త విన్నప్పుడు సలక్ష్మణుడైన రాముడు ప్రాణాలతో జీవిస్తాడా? ఆ మిత్రుడి కష్టం చూచి సుగ్రీవుడు, ఆతని పరివారం, భరించగలరా? ఈ విషయం అయోధ్యలో తెలిస్తే అచటి వారందరు ఏమౌతారో? ఇంత మందికి బాధాకరమైన ఈ దుర్వార్త మోసుకుపోవటం కంటే ఏదో విధంగా ఇక్కడే

ప్రాణత్యాగం చేస్తేనే బాగుంటుందేమో? వెతకటానికి వెళ్ళిన హనుమంతుడు తిరిగి వస్తాడనే ఆశతోనైనా వారు మరికొంతకాలం జీవిస్తారు" అని కొంతసేపు చింతాక్రాంతమైన చిత్తంతో ఆలోచించాడు.

వివేకధార

కర్తవ్యాన్ని బాధ్యతగా భావించే వారి కెవరికైనా సామాన్యంగా వచ్చే ఆలోచనే ఇది. అయితే ప్రాణ పరిత్యాగమే సమస్యకు పరిష్కారం కాదు కదా! వివేకవంతులకిది చేయదగిన (పని) పద్ధతికాదు.

ఒకవేళ పిరికితనంతో ఎవరైనా అలా చేసినప్పుడు జరిగే అనర్థం ఇంతా అంతా అని చెప్పటానికి వీలుపడదు. కేవలం తన మీద ఆధారపడి బ్రతుకుతున్న కుటుంబసభ్యులనే కాక, తన సామర్థ్యం మీద నమ్మకం పెంచుకొన్న వారిని (సమాజాన్ని) సహితం నట్టేటముంచి వ్యర్థ పుచ్చటమే జరుగుతుంది గాని క్రొత్తగా సాధింపబడేది ఏమీ ఉండదు.

తన ఆశ నెరవేరాలంటే తన ఆశయం సిద్ధించాలంటే, తను నమ్మిన సిద్ధాంతం ప్రచారం కావాలంటే బ్రతికి తీరాలి. జీవితంలో ఎదురైన క్లిష్ట సమస్యలను ధైర్యంతో ఎదుర్కోవాలి. లక్ష్య సిద్ధికై పోరాడాలి.

అవరోధాలు, అవాంతరాలు కలిగినప్పుడు నీరుకారిపోకూడదు. నిబ్బరంగా నిలబడి, ప్రతికూల పరిస్థితులను ప్రతిఘటిస్తూ, విజయం లభించే వరకు ప్రయత్నించాలి.

విజయానికి ఉత్సాహమే మూలము

హనుమంతుడు ఈ విధంగా ఆలోచించి "ఏ పనియైనా సాధించటానికి ఉత్సాహమే కారణం. అది సిరి సంపదలతో బాటు సుఖాన్ని, శాంతిని కూడా సంపాదించి పెడుతుందని, అందుకు తగిన ప్రయత్నం చేయా"లని భావించి, తిరిగి తన అన్వేషణా కార్యక్రమాన్ని ముమ్మరం చేశాడు.

అనిర్వేదశ్శ్రియో మూల, మనిర్వేదః పరంసుఖమ్।
అనిర్వేదోహిసతతం, సర్వార్థేషు ప్రవర్తకః॥ (10-12-5)

అయినా ఈసారి కూడ అతనికి ఫలితం శూన్యమే అయ్యింది. సీత కనబడలేదనో, మరణించిందనో చెప్పడం ఇష్టంలేదు. చెప్పకపోతే దోషం. ఈ

అందులో 'త్రిజట' అనే ఆమె, 'స్వప్నంలో రాముని విజయాన్ని, రావణ వినాశనాన్ని దర్శించి వారికి వివరించింది. అది విని వారంతా భయపడి దూరంగా జరిగి, నిద్రలోకి జారుకొన్నారు. ఆ త్రిజటా స్వప్నమే గాయత్రీ మంత్ర రహస్యార్థ వివరణమని రామాయణ పరమార్థం తెలిసిన పెద్దలు చెప్తారు. ఈ స్వప్న వృత్తాంతాన్ని భక్తితో పఠిస్తే చెడుకలలు రావటం పోతాయి.

"ఇంత బ్రతుకు బ్రతికి, ఇట్టి దుష్టుని చేతిలో ఇన్ని కష్టాలు పడవలసి వచ్చిందే" అనే బాధతో సీత వృక్షమూలంలో నిలబడి కేశపాశం మెడచుట్టూ చుట్టుకొని చెట్టుకొమ్మకు ఉరిపోసుకొని ప్రాణ పరిత్యాగం చెయ్యటానికి సిద్ధపడింది. దుఃఖంలో, ఆవేశంఎక్కువై ఆలోచన తక్కువైనప్పుడు ఇలాంటి నిర్ణయాలు ఏర్పడతాయి.

రామ కథా పరమార్థం

ఇదంతా చెట్టుమీద నుండి చూస్తున్న హనుమంతుడు ఆమెను ఆత్మహత్యా ప్రయత్నం నుండి విరమింపజేయటానికై అప్పుడు అర్థవంతములైన మనుష్య భాషణములతో రామ చరిత్ర కీర్తన చేశాడు.

ఇది హనుమంతుని ఉచితజ్ఞకు మిక్కిలి పరీక్షాస్థానం. ఆ సమయంలో తొందరపడి మరొక విధంగా ప్రవర్తించినట్లయితే పరిస్థితి విషమించేది.

మధురాక్షర సంభరితములు, ధర్మయుక్తములు, శుభదాయకములు అయిన ఆ మాటలు ఆమె మానసిక వైకల్యాన్ని పోగొట్టి సంతోషాన్ని, ధైర్యాన్ని, బలాన్ని కలిగిస్తాయని ఆశించాడు. (జటాయువు అన్న సంపాతి విషయంలో పోయిన రెక్కలు తిరిగి రావటం ద్వారా లోగడ రామకథకు ఆ విధమైన పరమార్థం సిద్ధించటం విదితమే కదా।)

రామాయణ పఠనం యొక్క పరమ ప్రయోజనం కూడా అదే అని మనం సంభావించవచ్చు. ఇందుకే ఇంతకాలంగా రామాయణం లోకంలో పౌరాణిక గ్రంథంగానే కాకుండా పారాయణ గ్రంథంగా కూడా గౌరవింపబడుతూ, మోడువారిన జీవితాలకు నిత్య వసంతాన్ని ప్రసాదిస్తోంది.

ఈ పరమ రహస్యాన్ని వివరిస్తూనే వాల్మీకితో, ఆనాడు బ్రహ్మ, నీ రామకథ, ప్రపంచంలో కొండలు, నదులు ఉన్నంతకాలం ఉంటుందని అభిభాషించాడు. ఘనంగా ఆశీర్వదించాడు.

అనిద్ర స్సతతం రామః సుప్తోఽపిచ పరంతపః
సీతేతి మధురాం వాణీం వ్యాహరన్ ప్రతిబుధ్యతే॥

రాముని సంగతి అలా ఉంటే ఆ రామాగమన కాంక్షియై ఎదురు తెన్నులు చూస్తూ కాలం వెళ్ళబుచ్చుతున్న సీతా సాధ్వి అశోక వనంలోని ఈ ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని గాని, రాక్షసుల భోగ భాగ్యాలను గాని కన్నెత్తియైనా చూడటం లేదని అంతర్ముఖియై హృదయస్థుడైన రాముని మాత్రమే దర్శించుచున్నదని గుర్తించాడు. అట్టి అనన్య ప్రేమయే సీతారాముల సమాగమమునకు మూలమనుట ఇచట సూచితమైనది. జీవాత్మ పరమాత్మల ఐక్యమునకిది ప్రతీకగా చెప్పబడినది.

నైషాపశ్యతి రాక్షస్యో, నేమాన్పుష్ప ఫలద్రుమాన్
ఏకస్థ హృదయా నూనం, రామమే వానుపశ్యతి॥ (25-16-5)

ఈ విధంగా ఉన్న సీతను హనుమంతుడు సందర్శించేటప్పటికి తెల్లవారు ఝామయ్యింది. ఇంకా రాత్రి కొద్దిగా మాత్రమే మిగిలి ఉంది.

అంతలో రావణుడు సపరివారంగా అశోకవనానికి వచ్చి, సీతను అంతఃపురానికి చేరి, సకల సుఖాలు అనుభవించమని అనేక విధాల ప్రార్థించాడు. అనేక రత్నరాశులలతో కూడిన లంకా రాజ్యం సర్వం ఆమెవశం చేస్తానని ప్రలోభ పెట్టాడు. "త్రిలోకాలలో తనయంతటి వీరుడు లేడని, సర్వంస్వం కోలుపోయి, అడవులలో ఆకు, లలములు తిని కాలం వెళ్ళబుచ్చుతున్న రాముడు ఈ లంకకువచ్చి నిన్ను కాపాడ జాలడని (విభేదం సృష్టించి) భయపెట్టాడు. చివరకు తాను చెప్పిన మాట వినక, మనసు మార్చుకొనక మారాంచేస్తే ఇక నీవు బ్రతకటం కష్టమని బెదిరించి', ఇలాగే మూర్ఖంగా ప్రవర్తిస్తే " ఈ రెండు నెలల గడువు దాటిన తర్వాత మావాళ్ళు నిన్ను చంపి, కూరవండి ప్రాతఃకాల భోజనంలో నంజుకు తింటానికి నాకు పంపిస్తారని రాక్షసంగా మాట్లాడి మహోగ్ర కోపంతో ఊగిపోతూ అక్కడి నుండి వెడలి పోయాడు. కాపలాగా ఉన్న అక్కడి రక్కసి జనం రావణుడు పాడిన పాటలోని పల్లవినే పలుకుతూ, తాళం వేస్తున్నట్లు ఆ మాటలే తిరిగి తిరిగి వినిపించి, వేధించటం మొదలు పెట్టారు.

అప్రియయం చెప్పినా దోషమే. "ఇట్టి పరిస్థితులలో నా మనస్సు కర్తవ్యాన్ని గురించి ఆలోచింపలేక పోతోంద"ని విచారించాడు.

కథన్నుఖలు కర్తవ్యం విషమం ప్రతిభాతిమే. (18-13-5)

ఈ విధంగా కొద్దిసేపు చింతా నిమగ్న మానసుడైన హనుమంతుడు, తనకిక మరణమే శరణ్యమేమో అని తలపోసి, వివేకం గలవాడు కనుక అంతలో తెలివి తెచ్చుకొని ఆత్మహత్య మహాపాతకమని అది ఎన్నో అనర్ధములకు కారణమవుతుందని బ్రతికి యుండుటే భావ్యమని యోచించి, ఈసారి గట్టి పట్టుదలతో "ఈ లంకా పట్టణంలో యశస్వినియైన రామపత్నిని, సీతను దర్శించే వరకు నా ప్రయత్నం విరమించ"నని నిర్ణయించుకొన్నాడు.

వినాశే బహవో దోషా, జీవన్భద్రాణి పశ్యతి।
తస్మాత్ప్రాణాన్ ధరిష్యామి, ధ్రువో జీవతి సంగమః॥ (47-13-5)
యావత్సీతాం హి పశ్యామి, రామ పత్నీం యశస్వినీం।
తావ దేతాం పురీం లంకాం, విచినోమి పునః పునః॥ (52-13-5)

ప్రయత్నశీలమే విజయమునకు సోపానము

ఒకొక్కప్పుడు ప్రయత్నశీలురైన వారు ఓటమిని పొందటం నేరమేమీ కాదు. అది విజయానికి సోపానంగానే భావించి, ఉద్యమించినట్లయితే ఎన్నో ఘన విజయాల్ని కడు సమర్ధవంతంగా సాధించగల్గడంలో ఆశ్చర్యమేమీ లేదు.

ఇలాంటి మంచి విషయాలెన్నో వివరించి బుద్ధిని, బలాన్ని, ధైర్యాన్ని సత్ప్రవృత్తిని పెంపొందించేది కనుకనే పెద్దలు 'సుందరకాండ'ను పారాయణ చేయవలసిందని ఆదేశించారు. చేసినవారు ఆశించిన ఫలితాన్ని పొందుతూనే ఉన్నారు.

ఈ విధంగా ఆలోచించి హనుమంతుడు తన చుట్టూ కలయచూచే సరికి దూరంగా ఒక కోటగోడ, ఆ ప్రక్కనే ఒక ఉద్యానవనం గోచరించాయి. ఆ ప్రదేశంలో తానింత వరకు ప్రయత్నం చేయలేదు. అందుకే ఇప్పుడక్కడకు వెళ్ళి సీతను వెతకాలని సంకల్పించాడు.

దైవము అనుకూలించినప్పుడే పౌరుషము ఫలిస్తుంది.
పౌరుషానికి దైవం తోడ్పడినప్పుడే కార్యసాధన జరుగుతుంది.

ఇంతవరకు హనుమంతుడు తన శక్తి, యుక్తులను వినియోగించి లంక అంతా అన్వేషించాడే కాని తన స్వామి రాముని నిశ్చల చిత్తంతో స్మరింపనే లేదు. తక్కిన దేవతలను ప్రార్థింపనే లేదు. అందుకే వారందరిని భక్తితో, ప్రపత్తితో కనులు మూసుకొని గట్టిగా ధ్యానించాడు. దైవం అనుకూలించాలంటే ఏకాగ్ర బుద్ధితో ధ్యానించట మొక్కటే సరియైన మార్గమని హనుమచ్చరిత్ర మనకు తెలియజేస్తోంది.

రామ మంత్రం

నమోఽస్తురామాయ సలక్ష్మణాయ
దేవ్యైచ తస్యై జనకాత్మజాయై
నమోఽస్తు రుద్రేంద్ర యమా నిలేభ్యో
నమోఽస్తు చంద్రార్క మరుద్గణేభ్యః (59-13-5)

ఈ శ్లోకమే రాముని గూర్చిన మంత్రంగా భావించి నిత్యం పారాయణ చేసే సంప్రదాయం లోకంలో ఉంది.

అక్కడ నుండి హనుమంతుడు అశోకవనంలో ప్రవేశించి కింశుపా వృక్షం క్రింద రాక్షసీ జన మధ్యంలో రామనామ స్మరణంతో తదేకధ్యానంతో ఉన్న సీతను సందర్శించాడు. ఆమెను చూడ గలిగినందుకు ఆనంద భాష్పములు విడుస్తూ, సంతుష్ట హృదయంతో లక్ష్మణ సహితుడైన రామునకు నమస్కరించాడు.

అనురూప దాంపత్యము

హనుమంతుడు సీతారాములు అనురూప దంపతు లను విషయం నిరూపిస్తూ ఆ "రాముని మనస్సు ఈమె యందు, ఈ సీత మనస్సు ఆ రాముని యందు లగ్నమై యున్నవని" తెలిసికొని అందువల్లనే మధుర ప్రణయ భరితాంతరంగులగు వీరిరువురు ఇంతటి వియోగవేదన అనుభవిస్తున్నారని నిర్ణయించుకొన్నాడు.

అస్యా దేవ్యా యథారూప మంగ ప్రత్యంగ సౌష్ఠవం,
రామస్యచ యథారూపం, తస్యేయమసితే క్షణా॥
అస్యాదేవ్యా మనస్తస్మిం స్తస్యచాస్యాం ప్రతిష్ఠితం
తేనేయం సచధర్మాత్మా ముహూర్తమపి జీవతి॥ (51,52-15-5)

"సీత అంతటి మహాసాధ్వికే ఇంతటి కష్టం సంప్రాప్తించిందంటే ఎటువంటి వారికీ కాలమెంతటి దురతిక్రమమైనదో" అని తలచుకొని విచారించాడు. సమానమైన శీలము, వయస్సు, చరితము, అభిజాత్యము, లక్షణములు గల వీరిరువురి దాంపత్యమెంతటి యపురూపమైనదో యని భావించి ఆనందంతో యభివర్ణించాడు. వివాహానికి వధూ, వరులుగా నిర్ణయించే ముందు స్త్రీ పురుషుల యందు మనం గమనింపవలసిన విషయము లిందులో చక్కగా వివరింపబడ్డాయి. అటువంటి వారి దాంపత్యం ఈడు, జోడుగా ఉండి, సుఖశాంతులకు అలవాలమై ఉంటుందని పెద్దల అభిప్రాయము.

తుల్య శీల వయోవృత్తాం, తుల్యాభిజన లక్షణాం
రాఘవోఽర్హతి వైదేహీం, తం చేయమసితేక్షణా॥ (5-16-5)

త్రైలోక సామ్రాజ్యము, సీత ఈ రెండింటిలో ఏది ఉత్కృష్టమనే విషయము ప్రస్తావనకు వచ్చినప్పుడు త్రైలోక్య రాజ్య సంపద సీతతో పోలిస్తే లేశమాత్రమే యవుతుందని సంభావించాడు.

రాజ్యం వా త్రిషు లోకేషు, సీతావా, జనకాత్మజా।
త్రైలోక్య రాజ్యం సకలం సీతాయా నాప్నుయాత్కలాం॥ (14-16-5)

అందుకే రాముడు ఈ సీతా వియోగంతో బాధపడుతూ రాత్రులు కూడా నిద్రపోవటం లేదు. ఒకవేళ ఏ తెల్లవారుజామునో సుప్తుడైనను అంతలో 'సీతా' అని కలవరిస్తూ మేల్కొంటున్నాడు. ఈ మహిళా శిరోమణి కొఱకే కబంధ వధ. వాలి సంహారము మొదలైన దుష్కరములగు కార్యములెన్నో సాధించాడని 'హనుమంతుడు' రాముని ప్రశంసించాడు.

రచయిత :

భాషాప్రవీణ, విద్యాప్రవీణ

డాక్టర్ తూములూరు శ్రీదక్షిణామూర్తి శాస్త్రి M.A. Ph.D

శాస్త్రిగారి ఇతర రచనలు - ప్రచురణలు

ముద్రితములు

1. శ్రీ రామకథా2మృతము - సమగ్ర సమీక్ష
   ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ వారిచే Ph.D.
   పొందిన పరిశోధన నిబంధము.
2. రామాయణం-సమాజ దర్పణం 1వ భాగము
3. రామాయణం-సమాజ దర్పణం 2వ భాగము
4. శ్రీరామ వాణి
5. వాల్మీకి వాణి
6. హనుమద్వాణి
7. పావనీ శతకము
8. మహాభారత పారిజాతము (సంకలనము)

శ్రీలలితాసహస్రనామ వివరణము (అముద్రితము)

9. మాటలంటే మాటలా ?
10. ముసునూరివారి వంశ చరిత్ర
11. తెలుగు వ్యాకరణము
12. భావదేవశతకము
13. శ్రీ వీరాంజనేయ శతకము
14. శ్రీ సత్యనారాయణ శతకము
15. శ్రీ కపోతేశ్వర శతకము
16. శ్రీ రాజరాజేశ్వరీ శతకము
17. శ్రీవిష్ణు సహస్రనామ స్తోత్రము
    ప్రతిపదార్థసహితము
18. శ్రీ త్రికూటేశ్వర త్రిశతి

హనుమద్వాణి

రచయిత :

భాషాప్రవీణ, విద్యాప్రవీణ

డాక్టర్, తూములూరు శ్రీదక్షిణామూర్తిశాస్త్రి

ఎమ్.ఏ., పిహెచ్.డి.